Пам'ятайте про Україну!

СВОБОДА

SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК — UKRAINIAN DAILY

Редакція і Адміністрація:
"Svoboda"
30 Montgomery Street
Jersey City, N.J. 07302
Телефони: (201) 434-0237
(201) 434-0807
(201) 434-3036
УНСоюз: (201) 451-2200

РІК XC. Ч. 246. ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК, П'ЯТНИЦЯ, 28-го ГРУДНЯ 1984 ЦЕНТІВ 25 CENTS JERSEY CITY and NEW YORK, FRIDAY, DECEMBER 28, 1984 No. 246. VOL. XC.

Союзівка готова до вибору нової кралі

Союзівка. — Оселя УН-Союзу вже вповні приготована на святочний кінець тижня, що тим разом буде тривати повних чотири дні з того приводу, що Новий Рік припадає на вівторок.

В рамках того чотириденного „вікенду" в суботу, 29-го грудня 1984 року, відбудеться вибір „Міс Союзівки" на 1985 рік, який тим разом перенесено із традиційного третього вікенду вересня, в якому ціла українська громада мала жалобу з приводу смерти Патріярха Иосифа.

Тепер вибір „Міс Союзівки" з'єднаний з чотирма днями відпочинку і тому на цей час заплянововано поруч із суботнім вечором теж інші розвагові імпрези, щоб уможливити гостям приємне перебування на оселі УНС.

Контест на „Міс Союзівку" та двох краль попередить в суботу мистецька програма із співаком Алексом, який, як уже інформовано, з великим успіхом дебютував на Союзівці під час свята Дня Праці минулого літа.

Новообрану „Міс Союзівку" на 1985 рік укоронує урядуюча краля Галя Волянська, яка вміжчасі репрезентувала щоденник „Свободу" на останньому Балі преси, що відбувся минулого листопада у Філядельфії.

До танців в суботу, 29-го грудня, буде грати оркестра „Нова Хвиля" з Торонто, яка буде забавляти гостей також в неділю, 30-го грудня, і в понеділок 31-го грудня, коли гості будуть зустрічати на Союзівці Новий Рік.

Продовжують підготову конвенції УМХ

Стемфорд, Конн. (Дж. Мурин). — Звичайні місячні сходини конвенційного комітету Українська Молодь Христові відбулися в суботу, 15-го грудня ц.р. тут в семінарії св. Василія. Президіювали Марко Морозович, Ірена Золобко і сестра Доротея Міхалко, як дієцезіяльний координатор. Отець Іван Терлецький провів молитву, відтак слідував звіт екзекутиви, а після цього розвинулася дискусія над проведеною працею всіх підкомітетів.

Сестра Доротея звітувала, що дотепер кілька українських організацій приобіцяли свою матеріяльну поміч на покриття коштів різних заплянованих проєктів, як видання літургійної та конвенційної книжок. Точніші подробиці про піддержку цих спонзорів будуть ще обговорені та відповідно з ними оформлені. Сестра Доротея підкреслила і просила про більш жвавіше пропагування конвенції, як рівнож і шукання за матеріяльними джерелами.

Ігор Мідзяк, голова гостинного комітету, подав до відома, що парохія в Джонсон Сіті зголилася добровільно зайнятися видрукуванням прапорів-хоругов потрібних для процесії. Він рівнож говорив про транспортацію гостей від місця прибуття до Марріотт готелю.

Філіп Вайнер, голова літургійно-обрядового комітету, звітував, що пляни літургійних відправ вже майже готові. Це включає Акафист до Пречистої Діви Марії в п'ятницю, Утреню в суботу і Торжественну Архиєрейську Святу Літургію в неділю.

Отець Василь Джулій, голова комітету сесій і доповідей звітував, що вже зголосилося 14 осіб, які виголосять свої доповіді в часі конвенції. Ольга Шевчук додала, що постарається підшукати ще шість промовців.

Іван Михальчук, голова реєстраційного комітету, звітував, що реєстраційні форми вже є підготовані і вкоротці будуть видрукувані.

Іван Верхнянський сказав, що в програмі є виготовлення спеціяльних сорочок, т. зв. „Т-ширтс", які продаватимуться в часі конвенції.

На цьому сходини закінчено. Слідуюче засідання назначено на 2-го лютого 1985 року в семінарії св. Василія у Стемфорді.

Українця запрошено стати членом Академії Наук

Ню Йорк (УММАН). — Д-р Креґ Д. Бирелл, президент Нюйоркської Академії Наук, звернувся листом із 18-го листопада до проф. Ярослава Рудницького в Монтералі з запрошенням прийняти „номінацію в члени" Академії.

В супровідному листі президент підкреслив, що це запрошення є „мірилом дотеперішніх науково-професійних здобутків" кандидата й заохотою до дальших успіхів.

Як член-основник і перший канадець — президент Американсько назвознавчого товариства в Ню Йорку, доживотній член Лінґвістичного товариства Америки, довголітній член ААРСЕЛЛ і інших американських наукових і професійних організацій, проф. Рудницький є тепер президентом Міжнародної академії гуманістичних і суспільних наук Канади й Української Могилянсько-Мазепинської Академії Наук (УММАН). Видана недавно бібліографія його друкованих праць охоплює 2102 назви. Він автор соціолінґвістичної концепції „лінґвіциду-мововбивства", що знайшла — як Лемкінова концепція „ґеноциду" — міжнародну увагу.

Запрошення його в члени Нюйоркської Академії Наук є ще одним доказом міжнародного признання для української науки та її носіїв у широкому світі.

Проф. О. Пріцак доповідав у Західній Німеччині

Кеймбридж, Масс. (ФК-У). — У зв'язку з підготовою до друку свого другого тому „Походження Русі", проф. Омелян Пріцак остаточно сформулював висліди своїх дослідів над одним з найважливіших питань скандинавської філології, а саме питання походження староскандинавських саґ.

Німецькі скандинавісти, дізнавшись про те, запросили проф. О. Пріцака приїхати до Західньої Німеччини і викласти свою теорію у промінентних університетах. Запрошення вислали університети Франкфурт н. Майном, Бонну, Мюнхену, Гамбурґу та Кілю.

Крім того, користаючи з його перебування в Німеччині, туркологи і славісти просили прочитати доповіді про походження й упадок хозарської держави та про варязьке питання у давній Русі.

Тому, що проф. Пріцак був в Мюнхені, він прийняв запрошення ректора УВУ проф. Володимира Янева дати доповідь на тему „Повість временних літ та історична правда".

Виїхавши на початку грудня, проф. О. Пріцак перебував у Німеччині понад 20 днів.

Китайська газета піддає сумніву марксистські догми

Пекін. — На протязі останніх двох тижнів газета „Женьмінь жібао", центральний орган китайської комуністичної партії, другий раз надрукувала редакційну статтю, в якій говориться, що марксизм-ленінізм застарів і непридатний для вирішення проблем нинішнього Китаю.

У першій статті, опублікованій 7-го грудня ц.р., говориться: „Маркс помер 101 рік назад. Його праці були написані понад сто років тому. З часу формування його ідей відбулися величезні зміни. Деякі з його ідей не підходять до сьогоднішнього становища, бо Маркс ніколи не жив у наш час. Маркс ніколи не мав до діла з проблемами, що стоять нині перед нами. Тому ми не можемо керуватися працями Маркса і Леніна для вирішення проблем сьогоднішнього дня". Ця перша стаття викликала сенсацію і була першою ознакою правлячої компартії обмежити марксистські догми.

В останній статті газета на підкріплення тези про те, що „клясичні" праці основоположників марксизму застаріли і непридатні більше як „джерело мудрости" в сучасних умовах, наводить обширні цитати з праць Маркса, Сталіна і Мао Зедонґа, які повинні підкріпити твердження газети в необхідності орієнтації на сучасні проблеми і на конкретні теоретичні положення нинішніх китайських комуністичних лідерів.

Газета наводить відомий марксистський вислів „Марксизм не догма, а керівництво до дії" і далі пише: „Сам Маркс завжди рішуче виступав проти фразерів, які, озброївшись готовими формулами, кричать на ввесь світ: 'Ось істина, приходьте і моліться на неї' ".

Як вважають західні дипломати, китайські комуністи вперше за всю історію критикують основні положення марксизму так різко і недвозначно. Дипломати вважають, що статті в китайській газеті „Женьмінь жібао" являють собою спробу підвести теоретичну базу під радикальні економічні реформи, оголошені 21-го жовтня, і знаменують відхід від принципів централізованого плянування совєтського типу.

Західні спостерігачі також вважають, що передова стаття газети являє собою спробу 80-річного китайського лідера Денґ Шіаопінґа підірвати позиції марксистів- догматиків у китайському керівництві, які виступають проти нових економічних реформ, порвати з наслідками „культурної революції", коли в китайських книгарнях одинокими книгами були праці Маркса, Енґельса, Леніна, Сталіна та інших комуністичних теоретиків.

Явно натякаючи на вказівки нинішнього китайського комуністичного лідера, „Женьмінь жібао" пише: „В умовах сучасної соціялістичної модернізації існує багато явищ і нових проблем, досі невідомих, які неможливо знайти в працях клясиків марксизму".

Італійці демонструють проти тероризму

Болонья, Італія. — Міністер оборони Італії Джіованні Спадоліні, виступаючи на військовому огляді, сказав, що терористичне збомблення пасажирського поїзду напередодні Різдва Христового, очевидно, було організовано групою міжнародних терористів. „Змова проти італійської республіки існує вже 15 років, — сказав він. — Її підтримують фанатики і екстремісти всередині країни, але дуже можливо, що до неї мають відношення і міжнародні сили".

Заступник Спадоліні — Сільвано Сіньйорі заявив у Римі: „Навіть якщо це справа рук італійських терористів, тероризм має міжнародний характер, і в цій акції відчувається політична логіка і міжнародні директиви".

Згідно з офіційними даними в результаті вибуху в поїзді, що стався в момент, коли він проїжджав тунель на шляху між Фльоренцією і Болоньєю, загинуло 16 осіб і не менше 116 були поранені. Спочатку цифри жертв вибуху були більшими, бо багато тіл при збомбленні були в такому стані, що їх не можливо було розпізнати і точно визначити число поранених.

Карабінери і поліція провадять старанні обшуки в домах відомих екстремістів. Хоча відповідальність за збомблення в поїзді взяли на себе п'ять різних підпільних груп, поліція вважає, що вибух був організований неофашистськими елементами. Поліція зробила обшуки приблизо в 300 домах правих екстремістів, але нікого після обшуку не арештувала.

Згідно з інформацією поліції, розшукується брюнет 25-30 років, який за годину до вибуху зійшов з поїзду на станції у Фльоренції. Як свідчать очевидці, він був дуже схвильований.

У шпиталі перебуває 43 пасажири поїзду, які були поранені під час вибуху. Стан шістьох з них — критичний. У числі поранених, які вже виписані зі шпиталю є три американські громадяни.

У Римі, Міляні і Фльоренції відбулися демонстрації протесту проти тероризму.

В Ню Йорку почав появлятися польський журнал

Ню Йорк. — Як повідомляє „Ню Йорк Таймс", тут почав з жовтнем 1984 року появлятися новий польський тижневик під назвою „Тиґоднік Новойорскі", який заснувала група новоприбулих з Польщі іміґрантів.

Досі журнал появлявся лише місячно, але як повідомляють редактори, з новим 1985 роком буде вже виходити кожного тижня.

Видавець, Юліта Міхальска, разом зі своїм мужем Лехом підшукали десять зацікавлених таким журналом новоприбулих своїх земляків, які вложили у акційну спілку певну суму грошей і вислали перші числа журналу безплатно до всіх книгарень та станків із ґазетами, де продають польську пресу. Після розіслання 10,000 дарових примірників, вони одержали першу сотку передплатників з цим, що передплата коштує 39 долярів річно.

Думка видавати такий журнал в польській мові прийшла тому, що в ЗСА живе тепер вже багато польських молодих письменників та журналістів, які залишивши Польщу, де їм не було можливости свобідно писати, бажають плекати та виявляти свої таланти. Хоча в Ню Йорку появляється польський щоденник „Нови Дзєннік", на думку новоприбулих іміґрантів він не задовольняє усіх тим, що подає радше інформації льокального характеру, а не залишає багато місця для літературної і наукової творчости, цікавої для поляків, які живуть на території ЗСА.

В перших числах нового

(Закінчення на стор. 6)

ПАПА ЗАКЛИКАВ ДОПОМОГТИ ГОЛОДУЮЧИМ

Рим. — Папа Іван Павло II, виголошуючи свій Різдвяний привіт „урбі ет орбі" (для міста і для світу) 47-ма мовами, закликав уряди всіх країн допомогти голодуючим в країнах Африки. Промовляючи до біля 10,000 вірних, які зібралися на площі св. Петра, Папа взяв до уваги, що цього дня в Римі й інших містах Італії відбулися марші, демонстрації і маніфестації під кутом захорони життя в багатьох країнах, зокрема в Африці, де кожного дня помирають з голоду сотні осіб.

Коротку промову і благословення Папи передавали ватиканська й інші радіостанції на багатьох мовах світу і через сателітів її могли чути мільйони глядачів на різних континентах. Папа ще й ще раз підкреслював у своєму виступі становище Католицької Церкви, яка в минулому, тепер і в майбутньому обороняла і буде обороняти бідних, покривджених, переслідуваних терплячих, поневолених, всіх тих, які шукають порятунку в Бога. Тема бідности голоду і загальної нужди, яка все ще панує серед великого числа населення світу, була зокрема сильно підкреслювана Папою в цьогорічному різдвяному привіті.

Присутні на площі св. Петра в Римі кореспонденти звернули увагу, що в цьогорічному привіті і в довшій проповіді перед тим в соборі св. Петра були відсутні політичні нотки і натяки, якими були переплетені минулорічні проповіді голови Католицької Церкви.

Одиноким натяком, який має політичний характер, була перестορога Папи перед нуклеарною небезпекою, яка нависла над людством, і яку за всяку ціну треба осунути. Політичні спостерігачі кажуть, що Папа своїм натяком хотів причинитися мабуть до успішности переговорів між ЗСА і СССР, початкова стадія яких розпічнеться вже 7-го і 8-го січня ц.р. в Женеві.

У СВІТІ

ПРЕМ'ЄР-МІНІСТЕР Ізраїльського уряду перший раз в історії існування Ізраїля відвілав у понеділок, 24-го грудня, тобто у навечер'я Різдва Христового, місто Вифлеєм. Супроводив прем'єр-міністра Шімона Переза у цій поїздці міністер внутрішніх справ Хаїм Бар-Лєв. Прем'єр-міністра Переза вітали оплесками і гостили обідом в домі посадника Вифлеєму Еліяса М. Фрая. У зустрічі з Перезом взяло участь 400 осіб. У виголошеній по-англійськи промові ізраїльський прем'єр передав привіт тим, які зібралися тут, щоб у молитві провести це свято Різдва і висловив побажання, щоб на світі наступив мир.

В'ЄТНАМСЬКІ ОКУПАЦІЙНІ війська знову напали на табір камбоджійських антикомуністичних партизанів біля таїляндського кордону. Не зважаючи на те, що бомбардування табору тривало коротко у перестрілці загинуло багато вояків по обидвох боках. Тим разом повстанців не дали, як то кажуть, взяти себе голими руками. Вони очікували противника і тому в бою за укріплення загинуло багато в'єтнамців, а крім того партизани підірвали два танки і зістрілили один джетовий літак, який сіяв кулеметним вогнем з низького лету. Таїлянд стоїть тепер перед дуже важкою проблемою до розв'язання. Бої між партизанами і окупаційним в'єтнамським військом збільшують кількість втікачів з Камбоджі до Таїлянду і тим самим підривають і так слабеньку економіку тієї країни. Крім того в'єтнамські вояки порушують кордон і треба тримати військові частини на поготівлі.

БІЛЬШЕ ЯК ЧОТИРИ РОКИ тому військо передало владу в Перу в руки цивільним політичним партіям з надією що демократичне правління послужить прикладом для інших латиноамериканських країн. Так однак не сталося. Цивільний президент Фернандо Белюнде Террі не зумів знайти підтримки серед усіх прошарків населення і політичних партій і економіка тієї країни почала занепадати. Цю обставину використали комуністи і всякі інші скрайньо-ліві елементи, які розпочали підпільну боротьбу з метою перебрання влади. В липні 1985 року мали б відбутися чергові парляментарні вибори, але у політичних колах сумніваються чи система, яку сьогодні репрезентує Террі витримає до цього часу. Не виключно, кажуть політичні спостерігачі, що військо знову перебере владу в Перу.

ЛІДЕРИ ШІСТЬОХ ДЕРЖАВ — Індії, Мехіко, Танзанії, Швеції, Греції і Арґентини — заплянували зустріч в січні в столиці Індії Ню Делі. Метою зустрічі, кажуть поінформовані політичні спостерігачі, є випрацювати плян тиску на З'єднані Стейти Америки і Совєтський Союз, щоб вони погодились на підписання якоїсь угоди про редукцію, а в майбутньому на цілковиту заборону нуклеарної зброї.

ЛИСТ ДЕРЖАВНОГО секретаря ЗСА Джорджа Шулца до прем'єр-міністра ізраїльського уряду Шімона Переза викликав у багатьох здивування, а також критику. Зокрема гостро критикував листа Шулца міністер економічного плянування Ґад Якобі, який заявив, що Ізраїль не потребує „листовних порад" і „моральних поучень". Дж. Шулц звертає увагу Ізраїлеві, що він повинен упорядкувати свої економічні справи і не надіятись виключно на допомогу зі зовні. Ці останні слова мабуть обурили ізраїльських патріотів і тих, які вважають, що економічний тягар повині нести на своїх плечах американські й інші платники податків. Як відомо, ЗСА уділяють кожного року для Ізраїля від двох до чотирьох більйонів долярів допомоги, але сам ізраїльський уряд зробив досі дуже мало, щоб пристосувати населення до нових економічних потреб.

ГОЛОВА РАДИ МІНІСТРІВ СССР (прем'єр) Ніколай Тіхонов відвідав 25-го і 26-го грудня Туреччину і в Анкарі зустрічався з офіційними речниками турецького уряду. Туреччина, яка є членом Північно-Атлантійського Оборонного Союзу (НАТО), наміряється підписати з СССР торговельну угоду, яка включатиме збільшену виміну різними товарами і технологією. Тіхонова супроводжали до Туреччини 95 його дорадників з різних ділянок життя. Він є першим прем'єр-міністром СССР, який відвідав цю країну після 1975 року, коли в Анкарі побував Алєксєй Косигін. Турецька преса повідомила, що Н. Тіхонов привіз зі собою готовий плян виміни на шість більйонів долярів.

РЕЧНИКИ КИТАЙСЬКОЇ Народної Республіки повідомили, що Пекін підпише незабаром довгоречинцевий договір із Совєтським Союзом про торговельну виміну між КНР і Совєтським Союзом, яка крім практичної користі наблизить ці дві великі держави ідеологічно між собою. Це повідомлення наступило у висліді триденних розмов між китайською і совєтською делеґаціями. Совєтську делеґацію на цій зустрічі очолює Іван Архіпов, високий совєтський функціонер і це вказує, що СССР приділяє совєтсько-китайським переговорам велику увагу.

Р. РЕҐЕН НАГАДУЄ МОСКВІ ПРО ОКУПАЦІЮ АФГАНІСТАНУ

Вашінгтон. — Президент Роналд Реґен, не зважаючи на заплянововані переговори між З'єднаними Стейтами Америки і Совєтським Союзом, початкова стадія яких відбудеться вже 7-го і 8-го січня 1985 року в Женеві, пригадав Москві про її криваву окупацію Афганістану і перестеріг, що етноцид афганського народу дотеперішніми формами і способами може мати непередбачені наслідки у відносинах між обидвома країнами, тобто між ЗСА і СССР.

У заяві, яка була розповсюджена бюром пресового секретаріяту Білого Дому напередодні п'ятиріччя окупації Афганістану говориться, що ЗСА „не можуть і не будуть замовчувати і затушковувати справи окупації Афганістану і винищування його народу совєтською армією".

Президент каже, що його Адміністрація є готова долучитись до численних інших конструктивних пропозицій й ініціятив, які змагають до полагодження конфлікту в Афганістані.

При тій нагоді президент Р. Реґен з подивом і пошаною висловився про афганський Рух Спротиву, леґендарну боротьбу повстанців на протязі п'ятьох років проти чужих окупантів і своїх спомагачів і відмітив, що Уряд ЗСА буде і в майбутньому підтримувати „цю шляхетну боротьбу" завданням якої є супротивлятись чужій окупації.

Від часу перебрання влади у Вашінгтоні республіканцями, зглядно президентом Р. Реґеном, ЗСА систематично допомагають повстанцям зброєю, військовим вирядом, харчами, грішми і добрими порадами. Очевидно, зброя й інший виряд попадає спершу в руки пакистанського уряду і щойно звідти повстанці отримують якусь частину, бо пакистанці не хочуть занадто вмішуватись до існуючого конфлікту і не бажають наражати своєї держави на евентуальну окупацію совєтськими військами їхньої країни, про що вже не раз натякали кремлівські лідери, намагаючись застрашити безпосереднього сусіда Афганістану від збільшеної військової допомоги антикомуністичним повстанцям

Очевидно, у політичних колах Вашінгтону розглядають заяву Президента по різному. Консерватисти заохочують ЗСА до збільшеної політичної і матеріяльної допомоги Рухові Спротиву, а ліберали ганять Уряд за „затроєння атмосфери" напередодні розмов державного секретаря Джорджа Шулца з міністром закордонних справ СССР Андрєєм Громиком.

Прихильники повстанців турбуються, що довга боротьба з переважаючими і модерно озброєними совєтськими військами починає бути дошкульною і на довшу мету, без належної допомоги зброєю і регулярним постачанням інших матеріялів, стане неможливою. Все залежатиме тепер від постави Заходу і укладу політичних сил в найближчому майбутньому, — кажуть політичні спостерігачі.

Вийшли нові документи про переслідування УКЦеркви

Ню Йорк. — Видавництво „Сучасність" повідомляє, що архів самвидаву при „Радіо Свобода" одержав нові самвидавні документи про переслідування УКЦ в Україні під назвою „Хроніка Католицької Церкви", яку в січні 1984 року почала видавати Ініціятивна група оборони прав віруючих і церкви в Україні під головуванням Йосипа Тереді.

У „Хроніці" багато нових інформацій про переслідування Церкви, про арешти віруючих, про в'язнів сумління і про протести вірних.

Перші випуски „Хроніки Католицької Церкви" появляться у видавництві „Сучасність" в січні 1985 року.

В АМЕРИЦІ

У ПЕРЕГОВОРАХ МІЖ Урядом і робітниками пошти ці останні виграли підвишку, яка однак опирається на підвищенні поштових оплат, що вже заповіджені на лютий 1985 року.

НЕ ЗВАЖАЮЧИ НА ТЕ, що в ЗСА іде широка пропаганда проти пиття та їзди в нетверезому стані, кількість смертельних випадків на дорогах зросла у 1984 році в порівнянні з двома попередніми роками, коли було помітне зменшення такої смертности. Головною причиною того зросту уважають те, що більше людей користується атом і тим самим число водіїв піднеслося на 5 відсотків.

В СТЕЙТІ НЮ МЕКСІКО дійшло до великого політичного скандалу, в якому тепер розсліджують справу двох демократичних високих урядовців стейту, а з ними брата теперішнього губернатора, оскаржених за хабарництво. Це може пошкодити Демократичній партії у стейтових виборах в 1986 році.

АМЕРИКАНСЬКЕ ТОВАРИСТВО боротьби з раком ствердило що 15-го листопада ц.р., який був призначений в ЗСА на боротьбу з куренням, перестало курити 5 мільйонів людей. Хоча принайменше половина з тих, що не курили того дня, почали знову курити, щораз більше мешканців ЗСА бореться з тією шкідливою звичкою. Лікарі остерігають вагітних жінок, щоб не лише не курили, але навіть старалися не перебувати в оточенні, де курять, бо це може пошкодити їхнім ще ненародженим дітям.

ДЕРЖАВНИЙ ЗАКОН З 1974 РОКУ „право на привату" є сьогодні, як ствердили господарчі, професійні та інші організації, цілком перестарілий з уваги на широке застосування компютерів. З того приводу запропоновано, щоб на черговій сесії законодавчих тіл цей закон переробити.

У СТЕЙТІ ЮТА ЦІЛА околиця копальні вугілля, де згоріло 27 робітників, які не могли вибратися через вогонь на поверхню, стоїть під знаком жалоби і жалю до заряду копальні, що не подбали за всі потрібні засоби безпеки, лише тому, щоб видобути рекордову кількість вугілля в одному дні.

РОДИНИ ЧОТИРЬОХ муринських хлопців з Ню Йорку, що їх невідомий білий чоловік прострелив у підземці на Свят Вечір, стараються зробити їх жертвами ненависті білих до чорних. Це тому, що багато білих мешканців Ню Йорку і Ню Джерзі огірчені постійними злочинними нападами чорних, похвалюють вчинок невідомого чоловіка, який прострілив хлопців після того, коли вони старалися його обрабувати.

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY
FOUNDED 1893
Svoboda USPS (30-420 ISSN 0274-6964) is published daily except Sundays, Mondays, and holidays by the Ukrainian National Association, Inc. at 30 Montgomery Street, Jersey City, N.J. 07302
Subscription: 1 year — $40.00, 6 months — $22.00, 3 months — $12.00. UNA members: $7.50 — 6 months, $15.00 — 1 year. Change of address - $1.00. Make check or money order payable to "Svoboda".
Postmaster: Send address changes to
"Svoboda" • P.O. Box 346 • Jersey City, N.J. 07303
Second Class Postage paid at Jersey City, N.J.

Єдність Заходу

Коли тільки в жовтні 1917 року большевики успішно перевели свою революцію проти Тимчасового уряду в Росії і перенесли столицю імперії з Петрограду до Москви, вони поставили собі за ціль „угробити" вільний світ і цій своїй місії залишилися вірними по нинішній день. Але для здійснення цієї місії треба знищити найбільшу перешкоду, якою є єдність ворожого комунізмові зорганізованого вільного світу. Стрижнем цього світу є заснований у 1949 році Північно-Атлантійський Союз, відомий від початкових букв англійської назви, як „НАТО", — де спершу було 10 країн Західньої Европи плюс ЗСА і Канада, тепер є їх 16. Саме в минулому тижні відбулася у столиці НАТО Брюсселі (Шарль де Ґоль, який ненавидів американців і англійців, викинув головну квартиру НАТО з Парижу) чергова конференція міністрів закордонних і військових справ всіх країн НАТО. Присутніми там були від Америки державний секретар Джордж Шулц і секретар оборони Каспер Вайнберґер.

З комунікату, що його проголошено 14-го грудня 1984 року, виходить ясно, що існує надалі єдність зорганізованого в НАТО вільного світу. Конференція міністрів закордонних і військових справ прийняла до відома, що 7-го і 8-го січня 1985 стрінуться у Женеві Джордж Шулц і совєтський міністер закордонних справ Андрей Ґромико й уповноважила названого американського державного секретаря репрезентувати всі членські країни НАТО. Вони прийняли тезу Роналда Реґена, щоб змагати до редукції, а не тільки до обмеження існуючого збройного, головно атомового арсеналу, але водночас ствердили, що поки східньозахідні переговори дадуть „конкретні результати", західньоевропейські країни збережуть та прийматимуть дальші американські ракети типу Першінґа. Таким чином НАТО відкинуло домагання СССР, щоб відкликати з Европи розташовані там уже названі ракети. У своєму комунікаті міністри закордонних і військових справ НАТО ствердили, що „постійний зріст совєтського узброювання всіма родами зброї вимагає від НАТО зберігання на такому самому рівні однаково конвенціональних, як нуклеарних родів зброї, щоб запевнити собі безпеку". Зібрані в Брюсселі міністри заявили, що вони бажають собі „рівного, збалянсованого і контрольованого" стану збройних сил Заходу і Сходу, але поки це станеться — Захід буде сторожкий.

Безпосередньо після проголошення такого доброго комунікату НАТО державний секретар Джордж Шулц перевів пресову конференцію, на якій перестеріг перед надмірними і наївними надіями, що зустріч з Ґромиком доведе негайно до відпруження теперішньої загрозливої для миру міжнародної ситуації. Він не виключив і такої можливости, але, як реаліст, свідомий характеру і цілої настанови кремлівських володарів, він був дуже обережний у передбачуванні якоїсь радикальної зміни відносин між ЗСА і СССР. Британський прем'єр Марґарет Тачер висловилася перед журналістами більш оптимістично про шанси відновлення американсько-совєтських переговорів, але, очевидно, вона зробила це з тактичних мотивів, щоб підкреслити добру волю західнього світу. Проте напевне Марґарет Тачер як і всі інші розумні західні державні діячі здають собі справу, що осягнути такий договір з СССР, щоби були „рівні, збалянсовані і контрольовані" збройні сили НАТО і СССР — це недосяжна мрія. Большевицька імперія ніколи не виречеться своєї завітньої мрії „угроблення" вільного світу і піде на якісь поступки тільки під натиском від західньої сили. Бо тільки мова сили зрозуміла для Москви.

Ця остання конференція НАТО — це прикра несподіванка для Москви. Вона всіма можливими способами намагається послабити і розбити єдність вільного світу та активно грішми і своїми аґітаторами підтримує пацифістичний рух у західньоевропейських країнах, заборонивши його у себе, в СССР.

Москва погодилася на відновлення переговорів із ЗСА тільки під враженням лявінної виборчої перемоги Роналда Реґена. Вона усвідомила, що матиме діло з Роналдом Реґеном у найближчих чотирьох роках і що тому краще „говорити" з ним, як перетягати струну власним гороїженням та лайками совєтського пропаґандивного апарату, якими обсипувано Реґена під час передвиборчої кампанії в Америці. Реґен заявив був, що при всіх розбіжностях між СССР і ЗСА ці обидві суперпотуги „знаходяться на одній плянеті" і мусять якось „співжити". Згода Москви на відновлення переговорів — це перемога політики Роналда Реґена, який не піддався шантажеві з боку Москви і не відкликав з Европи висланих уже туди американських ракет. Ніхто здоровий на умі не хоче війни. Але й зберегти мир з СССР дуже трудно.

Василь Качмар

ЧИ ВІДНОВА КУРІЯЛЬНОГО АБСОЛЮТИЗМУ?

II.

Слід відмітити, що артикули Берестейської Унії, які підписали тодішні владики Києво-Галицької Митрополії та всієї Руси, були попереджені такою їхньою завваґою: „Артикули, для яких потребуємо ґарантії панів римлян перше аніж приступимо до єдности з Римською Церквою". Щойно після того, як Папа Климент УІІІ буллею „Маґнус Домінус ет Лявдабіліс" зобов'язався ті вимоги респектувати, Берестейська Унія була заключена в 1596 році. Знова ж конституція нашої Помісної Церкви була схвалена Синодом її владик у 1973 році та охоплює 59 артикулів. Секретаріят Синоду вислав конституцію Папі Павлові УІ порядком повідомлення. А декрет про Східні Католицькі Церкви схвалив Вселенський Собор Ватиканський II 21-го 1964 року, а Папа в цьому ж самому дні її святочно підписав. Значиться, вона зобов'язує не тільки Східні Католицькі Церкви, але й Римську Церкву. Треба ствердити, що досі Апостольський Престіл у Ватикані не анулював фундаментальних прав Берестейської Унії, тому то її артикули та постанови Декрету про Східні Католицькі Церкви є основою конституції — уставу нашої Помісної Церкви. Зокрема треба пригадати, що Декрет про Східні Католицькі Церкви наказує: **„привернути Східнім Церквам, об'єднаним з Апостольським Престолом ті історичні права, які вони мали, будучи в єдності з Римом".**

З прикрістю ще раз підкреслюємо, що останній лист Конґреґації для Східніх Церков це зразок віджилого куріяльного абсолютизму та колоніялізму. На якій бо правній основі в листі написано: „...певне число українських священиків були суспендовані Божим правом?" За те, що вони перед висвяченням прийняли тайну супружества? Аджеж це Христос підніс супружество до ранги святих тайн. Аджеж більшість Христових апостолів були жонаті, а безженність священиків у Римській Церкві введено щойно в XII сторіччі. Зате в Східніх Церквах існує традиція свобідного вибору безженства чи жонатого священства. Нам здається, що завданням Конґреґації для Східніх Церков є їм помагати, а не шкодити.

Слід ствердити, що Конґреґація для Східніх Церков — це інституція не Божого права, а має таку власть, яку дістане від Папи. Після Берестейської Унії, хоч наша Церква мала ґарантії зберігати всі права та привілеї, які вона до того часу мала, то насправді відрізування тих прав почалось уже на початку ХУІІ сторіччя. Зокрема римські Декастерії почали обмежувати права українського митрополита відносно вибору й потвердження єпископів і скликувань Синодів.

Дійшло до того, що права заґарантовані Папою Климентієм УІІІ при укладенні Берестейської Унії залишились майже на папері. Вершком куріяльної сваволі був „Декрет" з 1890 року, який забороняв українським одруженим священикам виконувати священичі обов'язки в ЗСА, а пізніше й у Канаді та в Австралії. Не можна поминути мовчанкою і те, що в листі Конґреґації говориться про „шкідливий псевдо-патріотизм" у нашій Церкві. Якже тоді розцінювати заяву Папи Павла Івана II про те, що якщо б совєти окупували Польщу, то він покине Ватикан і поїде до своєї батьківщини?

На другій сесії Вселенського Собору Ватиканського II в 1963 році промовляли два великі представники Східніх Церков, а саме: мелхітський патріярх Максим ІУ і Блаженніший Отець Йосиф. Перший говорив, що „не вистачить дати патріярхам багато почестей, але треба привернути їм в цілості всі ті права, які вони мали в історії, щоб у своїх патріярхатах вони зі своїми Синодами були найвищою владою, та щоб разом з Римським Архиєреєм приймали участь в управлінні Вселенською Церквою".

Відтак промовив Блаженніший Йосиф. В його голосі отці Собору відчули, що ідеться про щось дуже важливе й болюче для цілої Христової Церкви, а для Східніх Церков зокрема. „Ідеться тут про бути чи не бути Східнім Церквам, заявив Отець Йосиф. Ідеться про латинізацію Східніх Церков Римською Церквою". Переконливі слова Блаженнішого Йосифа отці Собору вислухали з найбільшою увагою і нагородили його довгими оплесками. У висліді Собор схвалив „рівність усіх обрядів і всіх Церков, які становлять Вселенську Церкву.

Не стало в живих Патріярха Йосифа, а римська курія грається суспендами в нашій Церкві. Чому римська курія не спромоглась на екскомуніку новітніх московських неронів, які угробили Українську Автокефальну та Українську Католицьку Церкви, а їхніх владик, сотні священиків і мільйони вірних замучили? Чому мовчав і мовчить Рим, як „святейшей" патріярх Пімен по своїм уведенні на патріярший престол у Москві ще раз проголосив ліквідацію Берестейської Унії? Чому, тоді присутній на „торжестві", представник Ватикану бодай на знак протесту не покинув залі? Чи тому, що атеїстична Москва є партнером фальшивого діялогу з Апостольською Столицею? Христос, як диявол спокушував його в Оливному городі, перервав „діялог" словами: „Геть, сатано". Можна б ставити питання чому й чому, але відповідь проста: ідеться про українську східню Церкву. Кардинал Віллебрандс, вертаючись в 1970-их роках з Москви заявив: „діялог Ватикану з Московською Церквою іде заповільно, бо на перешкоді стоять уніятські церкви". Ясно, що ідеться про найбільшу уніятську українську Церкву. Тому Папа Павло УІ не поладнав позитивно питання українського патріярхату, бо рішальні були і є політичні мотиви, а не пасторальні.

Але стоїть питання іншого значення: хто сьогодні чи завтра повірить римським декастеріям у їхню щирість щодо екуменічного діялогу про поєднання Церков, як римська курія підважує Берестейську Унію і Декрет про Східні Католицькі Церкви? Чи така лиходійна політика Ватикану супроти нашої Церкви мимохіть не діє на користь „ідеї" третього Риму в Москві?

Мачушине відношення римської курії до Помісної Української Католицької Церкви викликує біль і тривогу в серцях її вірних. Вірні й духовенство з тривогою глядять на можливість роздвоєння нашої церковної ієрархії. Наступ іде на нашу Церкву з атеїстичної Москви, але й, на жаль, з боку християнського Риму. Всі ми мусимо освідомити собі, що наймогутнішим стовпом українського самозбереження є якраз наша Помісна Церква. Вона своїм духовим багатством, своїм чудовим обрядом, своєю літургічною мовою та історичною спадщиною збереже нашу національну ідентичність.

НА МИСТЕЦЬКІ ТЕМИ
Любов Дражевська

Слова Ліни Костенко прозвучали в Ню Йорку

Через два дні після прем'єри — вистави двох поем Ліни Костенко, увечері 23-го жовтня ц.р., кілька годин горів у Ню Йорку Український Народний Дім. На другому боці вулиці юрмилися українці, як заворожені дивилися на полум'я, що нищило матеріяли організацій, які містилися в Народному Домі: документи, архіви, фотографії. Закам'яніли від горя ті, що в полум'ї втрачали частину творчого життя. В розпачі була Лідія Крушельницька: горіли декорації вистав Студії Мистецького Слова, костюми, книжки, переписані п'єси — все, що набралося за багато років, ще з часів Театру Гірняка і Добровольської. Також згоріли чудові декорації останньої вистави Студії: творів Ліни Костенко — „Казка про Мару" і „Мандрівки серця".

Досі я не бачила в українській пресі відгуків на цю виставу, але на Україну пішли вістки про слово Ліни Костенко в Ню Йорку і уривки з обох поем через голос Америки і Радіо-Свободу.

Поеми Ліни Костенко було поставлено на зразок старогрецьких драм: поетичні тексти читав хор молодих жінок, або одна з них. На мене вистава зробила велике враження: і слова Ліни Костенко, в яких порушені вічні проблеми душі, серця, добра і зла; і вигадливість та смак режисера Лідії Крушельницької та хореографів Роми Прийми-Богачевської і Ольги Ковальчук-Івасівки, зокрема вироблені рухи артистів і прекрасні мізансцени — мальовничі групи жінок хору; і молоді студійці — українські юнаки й дівчата, народжені поза межами України, що з любов'ю прагнуть опанувати українське слово; і чудові костюми та оформлення Марії Шуст — яка ж у неї багата фантазія; і музика Ігоря Соневицького, і фантастичні сценічні ефекти, як гарно виконав декорації за її ескізами Микола Голодик.

Першою була блискуче розказана „Казка про Мару". На скупих декораціях — символічні українські хатки, верби. Дев'ять дівчат хору одягнені в стилізоване українське убрання. Хореографія Роми Прийми-Богачевської.

Героїня — сільська дівчина, що

Двоєликою народилась.
З цього боку, мов квітка
леліє
З того боку — мов звір
визира.
Охрестили дитину —
Марія
А прозвали її Мара.

Дівчину грала Оленка Певна. Половину її обличчя спотворювала маска, яку майстерно зробив Андрій Добрянський.

Марисю мучить, що половина її обличчя потворна. Вона шукає допомоги у мудрої баби-чаклунки (ролю її виконувала Люба Вижницька), яка послала її чоловіка, якого прозвали „дурним", бо він „надривався, помогти усім намагався".

Після багатьох пригод Марися добралася до того чолозіка. На сцені — це дідусь у стилізованому українському селянському одязі (Тиміш Ганкевич). Він пропонує Марисі два виходи: або він здійме з її обличчя потворність, і тоді

Будеш прекрасна
з обох сторін,
Тільки душа в тебе
буде потворна зла,
завидюща, підступна
і чорна.
Або як хочеш —
красу твою змушу
переселитись навіки в душу.

Тільки тоді не жахайся
змін —
будеш потворна з двох
сторін.
Тільки душа в тебе
буде прекрасна —
чиста,
надійна
правдива і ясна.

Довго думала Марися і попросила Дурного чоловіка зробити її прекрасною. Стала вона дуже гарною на вроду, але злою.

Марися пішла на перші гулі. На сцені — українські танки у виконанні танцюристів із студії Роми Прийми-Богачевської. Спершу хлопці за нею юрбою, але потім відчули її „душу темну й завидющу" і на Марисю „ніхто й не глянув".

Другою виставою була казка „Мандрівки серця". У бідній родині народився син з неймовірно великим серцем. Минули літа, і хлопця почала турбувати якась пустота у великому серці. Звуки рояля відтворюють биття того серця. На передньому пляні хор дівчат в однакових сукнях сучасного покрою, що підкреслюють злободенність віковічних проблем. Хореографія Ольги Ковальчук-Івасівки.

Говорить хор про те чим заповнити пустоту в серці. Все було: вечорниці і гульбища, буйний хміль парубоцьких літ. Не заповнила серця ні наука, ні кохана дівчина. „Подумав-подумав... пі-і-ішов у мандри".

Сцена — це наче вихід з великого тунелю, облицьованого камінням. На задньому тлі — отвір тунелю, велике коло. Там відбуваються зустрічі героя, якого грав Олег Данилюк, під час мандрівки: з'являються різні декорації, люди, примари сни, дивовижні тіні.

Першою була скорботна тінь полів. На освітленому колі з'явився великий рису-

(Закінгення на стор. 6)

Михайло Кучер

ІНСЦЕНІЗАЦІЯ ПОЕМИ БАЙРОНА „МАЗЕПА" В АМЕРИЦІ

Сем Клеменс, більше знаний під літературним псевдом як Марк Твен, мав 25 років коли працював пілотом на Міссісіпі. Покинув працю на величезній славній річці напередодні Громадянської війни Південь із Північчю, і разом з братом подався на Далекий схід Америки. Були це 60-ті роки XIX століття.

Марк Твен був вибухової вдачі, дещо авантурник, і захворів модною тоді золотою пропасницею, або як тоді також казали манією шукання золота з метою нагло розбагатіти.

Твен подорожував з міста до міста в надії натрапити на багату золотоносну жилу і таку не знаходив.

Життя було тяжке і суворе серед авантурників і розбишак, які у пошуках золота збіглися на Далекий схід з цілої Америки. Побутове життя було тяжке і нездорове тай небезпечне. Помешкання примітивні, холодні. Їжа? В крамницях було повно віскі, тютюну і дещо одежі. Твен як і решта населення, їв волове м'ясо і пив каву. У крамницях не було муки і навіть фасолі.

Згідно з переписом населення, 1860 року на 17 чоловіків припадала одна жінка. Це мало свій вплив на суспільство.

Марк Твен — натура хаотична і вибухова. Не був чужий йому великий життєвий оптимізм. Завзято працював лопатою у штольнях, одночасно був репортером у тодішній пресі Заходу. Те, що писав Твен, тепер називають репортажами, а він — листами до редакцій. Писав також історії, які тоді називали бурлесками. Підписував їх псевдом. Такі бурлески, або вигадані фантастичні, часто криваві історії, у добрій вірі, не перевіряючи, друкували редакції газет. Це врешті принесло Твенові ряд великих неприємностей. В одній такій історії він оповів про кривавий злочин — чоловік повбивав цілу родину — шестеро — перерізав сам собі горлянку „вуд вуха до вуха" і верхи на коні пригнався до шинку, де помер.

Редакція, де Твен друкував свої репортажі, історію видрукувала. Решта редакцій була скептична і повідомлення не передрукувала. Розпитування виявило нездорове бажання сенсації. У часописах появилася лайка на Твена: осел, ідіот, лунатик, нещасна креатура, ненормальний феномен.

Твен майже захворів, погано спав, кричав у сні, навіть плакав, але завзято боронився — „малі люди, ідіоти з риб'ячими мозками", „нагінка на інтеліґенцію" (!)

І ось десь 27-го лютого у Вірджінія Сити зі Сан Франсіско приїхала відома акторка Ада Айзакс-Менкен. Жінка великого темпераменту, дещо авантурнича. Героїня популярних легенд і пліток. Мала дивну комбінацію мудрости, розуміння людських слабостей і наївности. Незвичайно відважна, темпераментна і вибухова. Протягом свого короткого кольоритного життя знайома була з визначними письменниками як, наприклад, Дікенс та французькими інтелектуалами. Часто закохувалася, чи їй так здавалось. Зросла в Новому Орлеані, знала дванадцять мов. Переклала Іліяду з грецької мови на англійську; автор збірки поем п.з. „Інфеліція".

Драматичну кар'єру почала А. Менкен 1857 року. Писала поеми і друкувала їх. Була кілька разів одружена. Велика прихильниця Півдня за Громадянської війни. Була арештована у Бостоні за „пропівденну демонстрацію". У Ню Йорку наказала удекорувати сірим кольором конфедератів своє помешкання. Най-

(Закінгення на стор. 5)

Марічка

РІК 1930

(Спогад)

I.

Була темна ніч. Недалеко 11-ої години. Зимна жахлива дощова негода замикала всіх, хто не мусів бути надворі або в дорозі.

Михайло суятився. У куті стояв батіг, а надворі пофоркували нетерпеливо коні. Михайло приїхав трохи заскоро і тепер раз-у-раз глипав на стінний годинник Івана і Марії Керницьких, в яких на станції була його маленька сестра.

„Потяг зі Львова до Глібович приїжджає в 11-ій годині, а заки до Бібрки доб'ється фіякр буде 12-та. А там, поки доїдемо до дому, може бути вже по першій... — передумує сумно Михайло. — Коли ж тоді тата довеземо до Львова? Бідний тато... Чи врятуємо його? Чи видержить таку дорогу, в таку ніч, мій вмираючий батько? З Бібрки до Львова буде понад 30 кілометрів, забере зо дві години таксі. А ще заки з дому до Бібрки доберемося, та треба помаленько їхати з хворим...А надворі — Господи, яка ж погода!..."

Важкі думи щораз нижче хилили Михайлову голову. Господиня нишпорила щось біля печі, а мала Маруся, похнюпившись, тихенько сиділа в своїм куточку і мовчала. „Коби вже раз приїхав той потяг. Коби вже привіз д-ра Прийму. Кажуть,— добрий лікар і приятель д-ра Панчишина. Як добре, що маємо таких добрих своїх лікарів. Що ж ми робили б без них? Доктор Прийма... В таку ніч, в таку жахливу ніч, не відмовився приїхати по нашого тата. Напевно мусів вийти по праці з дому, коло 7-ої години, щоб захопити поїзд — рахує Михайло — бо на двірець треба ще трамваєм їхати. І в черзі за квитком постояти. Потім поїздом — більш години їзди до Глібович, та ще заки до Бібрки фіякром... Господи, яка добра людина, цей д-р Прийма".

„А пан Дудикевич, наш адвокат — далі думає Михайло. — Як він побивався, телефонував до Львова, до д-ра Панчишина, щоб він р'ятував батька. Д-р Панчишин сам не міг приїхати. Поручив докторові Приймі. І в таку зимну сльотливу ніч... — Від зворушення Михайло обтер сльозу. — Господи, благослови їх — наших лікарів і адвокатів! Добре то кажуть, — 'свій як не заплаче, то хоть скривиться' ..." — І забігали в пам'яті ще раз недавні картини, жахливих подій в їхній хаті, родині і довколишніх селах Бібреччини та майже всіх селах Галичини.

Тоді був вечір. Гарний, осінній. Робітники, що викопували бараболі, за столами, під черешнями, докінчували вечеряти. Забрехали пси і в браму подвір'я в'їхало кілька військових вершників — карний загін 13-го полку польських уланів.

— Чи тут живе Михайло Сойка? (Це польською мовою)

Михайло виступив. — То я, чого ви хотіли від мене?

— Ходіть з нами, підемо до війта!

Не докінчивши вечері, Михайло пішов поміж двома вершниками на конях.

Підбігла сестра. Було їй не більш 17-ти років.

— Та він же голодний! Почекайте, хай щонебудь з'їсть!

— А хто ти?

— Я сестра.

— А, то ходи теж з нами!

І бідна дівчина, ще майже дитина, опинилася теж між кіньми, вхопивши брата за руку.

Пішли, а всі посумніли і вечер'я уже не смакувала. Батька не було в цьому моменті. Задержався був десь ще в полі.

В дорозі жовніри щось тихо договорювалися. Один з них віддалився з Павлинкою, а два повели Михайла в напрямі села Сарників.

І раптом заговорив улан до Павлинки по-українськи:

— А твій батько де?

— Він вдома, та ще певно в полі.

— А як йому на ім'я?

— Михайло, так як старшому братові.

— Михайло? — улан задержав коня. — Вертайся чимскоріш до дому! Скажи батькові, хай втікає, бо то ми його мали забрати. Він дуже „обмальований" перед польським урядом!

Пожалів сестру чи батька? Був він українець, чи тільки людина зі серцем? — Загадка ніколи не буда розгадана. Сестра бігла, як могли нести її ноги, та не застала вже батька. Помилка скоро була розкрита і два інші улани приїхали, щоб забрати його теж.

У селі Сарниках, за лісом від Вілявча, кишіло від людей. Їх приводили з поблизьких сіл: Любешки, Стоків, Ланів, Вілявча (колонія Стоків!). Перелякані жінки, діти, ховаючись поза будинками, виглядали, вичікували, що з їхніми чоловіками, синами, батьками робити будуть.

Для пацифікації вибрано війтове господарство з великою стодолою, під якою була пивниця. Туди зіпхали людей, що мали бути карані за „політику". Нагорі, серед току — поставлено велику колоду і два вибрані улани із штилисками від вил або лопат чекали готові на свої жертви.

Їх виводили з пивниці нагору по одному, казали кластися на колоду і відраховували їм — скільки буків, офіцер призначив, відповідно до заанґажованости „в політиці".

Били різно, кого легше, кого важче. Як хтось зомлів, його відливали водою, що була приготована вже для тієї цілі і або знову його били, або викидали зомлілого крізь двері надвір. Люди — жінки підбирали крадькома побитих до своїх хатів, відливали, приводили до притомности і т.д.

— Михайло Сойка, впав приказ по-польськи і на батька прийшла черга.

Михайло розцілувався з батьком і гірко заплакав.

— Не плач Михасю, не одно видержали, ще й це перенесемо! — потішав батько заплаканого хлопця.

І згадав Михайло недавню Велику поліційну ревізію. Два-три місяці тому. Було зараз після жнив. Був добрий урожай того року. Повні засіки збіжжя та ще дві великі скирти зібраної пшениці серед подвір'я. Поліцаї в ґранатових з білим дном шапках назганяли людей із села і наказали розкидати до дна обі скирти, розтрясати кожний сніп. „Шукали за зброєю". Обидві скирти збіжжя переміняли на солому, витрясаючи і марнуючи все зерно.

У подібний спосіб „шукали зброї", розбиваючи молотами цементові сходи перед хатою. Ломили меблі, викидаючи шухляди — жбурляли в батька і за кожним папірцем питали, — „co to jest" — і били прикладом рушниці.

(Продовження буде)

МОВА ПРО МОВУ

СТОРІНКИ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

БОРОТЬБА ЗА ЧИСТОТУ Й ВИСОКУ МОВНУ КУЛЬТУРУ — ЦЕ БОРОТЬБА ЗА КУЛЬТУРУ ВЗАГАЛІ

Б. Антоненко-Давидович

VI РІК ВИДАННЯ ГРУДЕНЬ 1984 РІК 2 (18).

ВІД РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

За кілька місяців від появи останнього випуску „МПМ" наша мова зазнала нових ударів і втрат. В УССР, згідно з доктриною „злиття націй", її знищується на всіх рівнях політичного та культурного життя, особливо в системі шкільництва. В ім'я творення одного „совєтського народу" кремлівські вожаки від Сталіна до Андропова вчинили багато насильств над безборонними народами. Андропов навіть заявив на святі 60-річчя СССР, що створення одного совєтського народу стало вже історичною дійсністю.

А тепер у стагнаційній атмосфері черненківського володарства, хоч притихли голосні вигуки партійних з'їздів у дійсності послідовно проводиться та сама політика геноциду та лінгвіциду супроти „рівноправних" республік, де „на всіх язиках все мовчить". У цій моторошній тиші найбільш лякає те, що ряди оборонців національної чести щораз більше проріджуються. Тому з глибоким жалем і смутком згадуємо тут двох недавно померлих безстрашних оборонців рідної мови — Бориса Антоненка-Давидовича, Олексу Тихого. Вшановуючи пам'ять Б. Антоненка-Давидовича, беремо за мото до цього випуску „МПМ" одну із його думок. Для нас гостро актуальні також думки О. Тихого про мову: „Байдужість - свідоме гальмування культурного розвитку нації, бо зі знищенням мови знищуються всі культурні надбання народу". О. Тихий, полум'яний український патріот, влучно назвав у своїх „Роздумах" байдужість до мови як одну з причин наших поразок. Байдужість, про яку ми вже нераз згадували, роз'їдає нас і „там" і „тут", а в останніх часах вона зросла ще більше. Хоч наші політичні й культурні діячі уважають справу збереження української мови та її оборону перед російщенням за одну з найважливіших, їхні заяви звичайно кінчаються тільки словами. Бо яку практичну вартість мають всі ці патріотичні заклики та гострі засуди Москви? Що залишиться навіть із найуспішніших маніфестацій та демонстрацій? Слова без пляномірної дії підуть у непам'ять. Розумною систематичною дією в нас турбуються мало.

Старше покоління так зайняте „великою" політикою і „великою" наукою, що забуває про найважливіше: збереження молодого покоління при українстві та піднесення рівня рідної мови. „Великі" завдання створили ситуацію, що школи українознавства живуть завдяки зусиллям горстки ідеалістів - батьків та вчителів, а вчителі мови мусять користуватися застарілими підручниками. Їх треба достосувати до нових умов, або й видати нові. Але на такий „люксус" не маємо ні людських, ні грошових ресурсів. Наші провідні мовознавці „підсумовують мовчання" тоді, коли треба заговорити про мову на ширшому громадському форумі, стає малощо не національним обов'язком.

У червні цього року в двох престижевих американських університетах відбулися дві окремі наукові конференції з українїстики. Участь брало багато професорів та викладачів з американських та канадських університетів, були різні-прерізні доповіді. Чи згадували там про українську мову? На одній із цих конференцій на сесії „Різне" мимоходом згадано і про українську мову, але в мало актуальному порівняльно-історичному аспекті, а на конференції, присвяченій справам української культури, про українську мову не було ні згадки! Як це пояснити? Невже не було на це відповідного форуму, щоб на повний голос заговорити про страхітливе явище деградації, російщення та убивання української мови в СССР? Невже не знайшлося кількох хоробрих, які відважилися б жертвувати свій час та знання в зорганізованій дії оборони української мови? Але така дія вимагає тривалої праці, самопосвяти та однодушности, що в наших умовах майже не можливе. Хіба, що викрешемо в собі силу, яка, за словами І. Калинця, допоможе спасти нас від найбільшого гріха - байдужости до вогню.

МОВНІ КРИХТИ

Дехто думає, що назва ЧАЙНА ТРОЯНДА (анг. tea rose) походить від кольору пелюсток квітів цієї декоративної рослини. Насправді, ця назва походить від *запаху* квітів цього різновиду троянди, який нагадує аромат чаю. Чайні троянди можуть бути різних кольорів.

• • •

Українська літературна мова наголошує слово ІМ'Я на другому складі, тоді як російська і церковнослов'янська мови наголошують його на першому складі.

• • •

Чи знаєте, що слово ГРА в множині має форму ІГРИ (род. ІГОР) як за „Харківським", так і за сучасним підсовєтським правописом?

Мова — культура — церква.

(У листопаді минуло сорок років від смерти Митрополита Андрея Шептицького, великого патріота та щедрого мецената української культури. Вшановуючи його пам'ять передруковуємо /у скороченні/ статтю І. Огієнка, пізніше православного митрополита, в якій автор відзначає заслуги владики Шептицького для української культури та мови. У статті зберігаємо правопис оригіналу /наприклад, „п'ятидесятиріччя" зам. п'ятдесятиріччя/. - *Редакція*).

Їх Еміненції Високопреосвященному Кир Андреєві гр. Шептицькому.

Високопреосвященний Владико!

У день Вашого семидесятиліття Редакція „Рідної Мови" та „Нашої Культури" шли Вам сердечний привіт та гарячі побажання ще довгого віку для праці на користь рідної Церкви та рідної культури.

Культура народу - то його найголовніша сила, то його найміцніша основа, що на ній він найперше зростає.

Національна культура недержавного народу твориться найбільше свідомістю його передової інтелеґенції, а ця свідомість залежить від багатьох дуже змінених чинників. Церква в творенні цієї свідомости має найбільше значення: національно свідома Церква завжди має національно свідомих вірних, як основу нації взагалі. Головна основа духової культури кожного народу — його рідна мова. Стан рідномовної культури — то завжди й стан духової культури народу. Рідна мова й рідна культура зв'язані найміцніше: занепад однієї тягне за собою занепад другої.

Церква в розвитку рідної мови взагалі й соборної літературної мови зокрема має величезне значення. Недавній іще той час, коли церковна мова була й мовою літературною. Та це й зрозуміло: глибока християнська наука найлегче пізнається тільки в національнім рідномовнім переломленні, чому й Христос, розставшись із Своїми учнями, поспішив післати їм Духа Святого, що найперше навчив їх рідних мов тих народів, де мали проповідувати. Величезне значення рідної мови в справах віри глибоко вияснив Апостол Павло (I Кор. XIУ). Ось через що сьогодні вже загально признана правда, що віра й рідна мова — то й стан віри, стан Церкви. Хто міцний у рідній мові — той міцний і в батьківській вірі. Цебто: для міцнішого збереження батьківської віри треба конче плекати й шанувати рідну мову.

Кожна Церква, що дбає про розвиток рідної мови та національної культури, дбає тим самим про свої найміцніші фундаменти.

Своєю невтомною працею Ви показали нам достойний зразок правдивого культурного мецената, що глибоко розуміє триєдиність віри-мови-культури. Ціле свідоме життя своє Ви присвятили праці для розвику рідної Церкви, але робили це, як найсвідоміший член своєї нації: пильно плекали й рідну мову та національну культуру, як найродючіший ґрунт для розвитку рідної віри. Ви той, що найглибше визнав мудру аксіому: хочеш міцно будувати Церкву, будуй водночас рідну мову й національну культуру. Бо Церква без них на піску збудована: перша повінь забере її. Ви той правдивий меценат національної культури, що, бувши на високім становищу, підтримує її не кришками, які падають марно зо стола багачів, — Ви часто віддаєте їй свою останню вдовину лепту.

За все це Ви пізнали найвище задоволення свідомого громадянина своєї нації: на Ваших очах буйно виросла наша національна культура, яку Ви так завзято й уміло сіяли, а через це серце Ваше повно зазнає найвищого щастя на землі — глибокого почуття сповнення всенароднього обов'язку.

Редакція „Рідної Мови" та „Нашої Культури", що по своїх силах стоїть на сторожі головних стовпів української народности, в день Вашого семидесятиліття щиро бажає Вам іще довгого віку для закінчення широкозадуманої Вашої культурної праці для найкращого розвитку нації. Сподіваємось і віримо, що найкращою квіткою в запашнім вінку Вашої культурної праці, глибоко зв'язаної з працею церковною, буде ще заснування при Духовній Академії у Львові міцної катедри історії української мови, цариці духової культури нації. Така катедра для недержавного народу — родючий ґрунт для доброго розвитку його культури, а для Духовенства — правдиве джерело пізнання душі народньої, тієї душі, що віддається йому на духову опіку.

З найглибшою пошаною до Вас

Головний Редактор і Видавець „Рідної Мови" й „Нашої Культури"

Проф. Д-р Іван Огієнко.

„Рідна Мова, ч. 9, 1935."

Марія Овчаренко

ЩЕ ОДИН ДОКУМЕНТ МОВНОГО САМОВИНИЩУВАННЯ

Таких документів національного самовинищування появилося багато впродовж років совєтської окупаційної влади в Україні. Їх кількість збільшується з кожним роком, особливо від часу, коли компартія з брутальною послідовністю рішила перевести в життя „теорію" злиття націй в один радянський (= російський) народ. Щоб прискорити цей нищивний процес, головну увагу звернено на розкладання в поодиноких республіках національних мов, на зниження їх вартости та зведення їх до провінційних другорядних мов. Опрацювання метод та напрямних праці виконує Москва, а переведення їх у життя передає тубільцям. Кожного року появляються численні публікації, спрямовані на самоденаціоналізацію, а ідеї національної самоліквідації служать не тільки політичні організації, але й всі виховно-навчальні та наукові інституції. Центральне місце в процесі творення одного радянського народу займає Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні Академії Наук УРСР. Провідні члени інституту переліцитовують один одного, щоб показати свою льояльність та відданість партії.

Недавно попала нам у руки книжка з привабливим заголовком *„Розцвітай же слово!"* за редакцією В. М. Русанівського, Київ, 1983 р. Книжка призначена вчителям української мови, студентам філологам та працівникам культури. Це колективна монографія, в якій взяли участь аж чотири провідні київські мовознавці: В. Русанівський, Л. Паламарчук, М. Пилинський та А. Грищенко. Але ця книжка не вносить нічого нового до наукового дорібку цих мовознавців, бо це здебільшого повторювання того, про що вони вже писали в попередніх своїх творах. Не можна також назвати нічим новим „політично-виховну" ідеологію збірки, про яку автори пишуть мало не на кожній сторінці, послуговуючися при цьому зношеними фразами то про Ленінську національну політику, то про рівноправність усіх мов у „соціалістичній вітчизні"* та про велике значення братньої російської мови і т.д., і про „нову історичну спільність людей — радянський народ".

Першу скрипку в цьому проросійському панегіризмі веде редактор збірки, знаний нам уже В. Русанівський, директор Інституту мовознавства після смерти І. К. Білодіда та вірний продовжувач білодідівського русофільства. У вступній статті „З єдиного кореня" Русанівський, з думкою про „нову історичну спільність", намагається за російськими вченими доказати, що такою державною, народною та мовною єдністю була стародавня Київська Русь, і що формування трьох окремих східнослов'нських народностей треба віднести до XII-XIV ст. Термін „український" Русанівський починає вживати тільки тоді, коли говорить про Литовсько-Руську державу XIV-XV ст., бо в тому часі „літературна мова Північно-Східної Русі — російська мова — уже чітко відрізняється від літературної мови українців і білорусів" (стор. 26).

Кінцеві параграфи Русанівський спрямовує в русло ідей „єдиної історичної спільноти": „Від початку XVIII ст. велику роль у становленні лексичного фонду української літературної мови відіграє вже російська мова... Від цього часу російська мова стає для української основним передавачем іншомовних запозичень..." (стор. 31). У цьому самому тоні продовжує він і далі в наступних параграфах, де говорить про велику й могутню російську літературну мову, що стала зразком для нових української й білоруської мов. Свою статтю закінчує акад. Русанівський високим тоном про дружбу мов і літератур трьох братніх східнослов'янських народів, що „посправжньому розквітла в сім'ї радянських народів — сім'ї вольній, новій". (стор. 33).

Подібними, а місцями й тотожними панегіриками переплітає свої статті й Л. С. Паламарчук, видатний лексикограф і лексиколог, заступник директора Інституту мовознавства й заступник голови редакційної колегії 11-томного академічного *Словника української мови* (головою був пок. Білодід). Одначе, незважаючи на свої незаперечні заслуги для української лексикографії, він, як керівник праці над *Словником*, несе головну відповідальність за російщення словника, переводячи в цей спосіб у життя тенденційний погляд на російську мову „як могутнє джерело збагачення словникового складу української мови". Про це він часто говорить у своїх двох статтях „Нові слова з'явля-

(Закінчення на стор. 4)

А. Вовк

МОВА НАШИХ БУДНІВ

(Мовний порадник II)

На цьому місці сторінки ми досі відмічували та виправляли нелітературні слова й вислови з нашої преси („Оком по пресі", списки 1-5). Не менше важливі для нашої мовної культури є слова нашого щоденного життя: „хатнього вжитку", сучасного побуту, розмов, листування тощо.

У цій мові буднів дуже часто далі ще панує місцева, привезена із-за океану, лексика, або „живцем" узяте англійське словництво, тобто українсько-англійський „мовний суржик". Причиною цієї неохайности нашого побутового мовлення є не так брак відповідних словників і довідників, як нехіть загалу (а той працівник пера) набути те, що з цієї ділянки появилося, та до тих словників заглядати. Тому й оця нова рубрика.

У наших списках неправильних, але поширених слів друкуватимемо, як і передше, неправильні, нелітературні слова в лапках, а рекомендовані їхні відповідники ВЕЛИКИМИ ЛІТЕРАМИ.

Ужиті скорочення: анг. — зайвий англіцизм, зах. — західноукраїнське, каль. — зайва калька з іншої мови. місц. — місцеве, нім. — німецьке, поль. — зайвий полонізм. род. — родовий відмінок, рос. — зайвий рісіянізм. рад. — „радянське".

СПИСОК Ч. 1

„айс-ті" (анг.) ОХОЛОДЖЕНИЙ ЧАЙ, ЧАЙ ЗЛЬОДОМ;
„баг" (анг.) 1. КОМАХА: 2. (для підслухування) ПІДСЛУХАЧКА.
„бакса" (анг.) КОРОБКА; СКРИНЬКА: КАРТОНКА
бараболя (зах.) ліпше КАРТОПЛЯ
„бройлер" (анг.) ЗАПІКАЧ
„бютишен" (анг.) КОСМЕТИК, КОСМЕТИЧКА
„бюті-шоп" (анг.) (жіноча) САЛЬОН КРАСИ, КОСМЕТИЧНИЙ КАБІНЕТ
„ваш-машина" (анг.) ПРАЛЬНА МАШИНА
„вилки" (зах.) ВИДЕЛКА (род. ВИДЕЛКИ)
„гелтс-стор" (анг.) КРАМНИЦЯ ЗДОРОВ'Я
„дозен" (анг.) ТУЗІНЬ (род. ТУЗЕНЯ) (не: „дюжина" — рос.)
„залізко" (зах.) ПРАСКА (не: „утюг" — рос.)
„зальцер" (анг. з нім.) ГАЗОВАНА ВОДА
„інком-текс" (анг.) ПРИБУТКОВИЙ ПОДАТОК
„інком-текс-ретурн" ПОДАТКОВИЙ ЗВІТ
„кена" (анг.) КОНСЕРВА, БЛЯШАНКА
„котари" (поль.) ЗАВІСИ, ПОРТЬЄРИ
„лабстер" (анг.) ОМАР
„лайснес-плейт" (анг.) ЛІТЕРНО - ЧИСЛОВИЙ ЗНАК (авта), номерний знак (рад. і рос.)
„лайснес-плейт-намбер" РЕЄСТРАЦІЙНЕ ЧИСЛО (авта).
„лента" (рос.) СТРІЧКА, ТАСЬМА
„лікарство" ЛІКИ, МЕДИКАМЕНТ
„матерац" МАТРАЦ
„мева" (поль.) (для анг. sea gull) МАРТИН, РИБАЛКА (не: „чайка" рос.; укр. ЧАЙКА - це іний птах.)
„мід" (зах.) МЕД
„морожене" (каль. рос.) МОРОЗИВО
„мшиця" (поль.) ПОПЕЛИЦЯ (не: „тля" — рос.)
„опал" (поль.) ПАЛИВО
„папкорн" (кукурудзяні) БАРАНЦІ
„потейто-чипс" (анг.) КАРТОПЛЯНІ СУШЕНИКИ, ПЕЛЮСТКИ КАРТОПЛЯНІ
„прогулька" (зах.) ПРОГУЛЯНКА
„рабарбар" (зах.) РЕВІНЬ
„скарпетка" ШКАРПЕТКА
„скваш" (городина) (анг.) КАБАЧОК
„склеп" (поль.) КРАМНИЦЯ
„скобки" (рос.) 1. ЛАПКИ (анг. quotation marks); 2. ДУЖКИ (анг. partentheses)
„слайди" (анг.) ПРОЗІРКИ, ДІЯПОЗИТИВИ
„суфіт" (поль.) СТЕЛЯ
„тейп-рекордер" МАГНЕТОФОН (не: „магнітофон")
„тета" (зах.) ТІТКА
„тол" (road toll) (анг.) ШЛЯХОВИЙ ЗБІР
„трейлер" (анг.) ПРИЧІП
„флянци" (зах. з нім.) РОЗСАДА
„фльондра" (анг.) КАМБУЛА (камбала рос. і рад.)
„фрізер" МОРОЗИЛЬНИК
„швімки" (зах. з нім.) КУПАЛЬНИК
„шніцлі" СІЧЕНИКИ
„шрімпси" КРЕВЕТКИ
„штрайк" СТРАЙК
„ярина" (зах.) ГОРОДИНА
„яркий" (рос.) ЯСКРАВИЙ

У підсовєтській Україні слово РУСИЗМ (чи його синоніми РУСИЦИЗМ та РОСІЯНІЗМ) це небезпечне, політично наснажене слово. У статтях з культури мови автори його заступають усякими „м'якшими" висловами, напр., НЕНОРМАТИВНЕ СЛОВО. Показово, що в останньому, третьому виданні *Словника літературознавчих термінів* В. Лесина та О. Пулинця (Київ, 1971) можна знайти гасла: галліцизм, германізм, латинізм, полонізм, але немає там гасла РУСИЗМ.

РОЗМОВИ З ЧИТАЧАМИ

Пані Катерина Васильченко, Маунт Клеменс, Мічіган, запитує нас, чи правильно вживати дієслова *влазити* і *вилазити* у таких зворотах як *влазити до басейну, до авта* і *вилазити з басейну, з авта; злазити з ліжка.* На її думку, краще сказати *входити до басейну, всідати до авта* та *висідати з авта, вставати з ліжка.*

Академічний Словник української мови, Київ, 1970., дає такі значення цих дієслів: *влазити* - 1 протискуватися, проникати всередину чого-небудь: „Мошко мусив схилитися, щоб *влізти* досередини. За ним *уліз і я." (І. Франко);* 2) *входити, вступати, занурюватися* у щось рідке або сипуче: "Як *улізу* в ставок, то плаваю аж до полудня". *Всідати, висідати* з авта, з автобуса - цілком правильні звороти: „З трамвая він *висідав з усміхом на обличчі" (П. Загребельний).*

Пані К.В. запитує також, чи правильно говорити „нікого не знаю", вона від нікого незалежна". Відповідь: Так, такі звороти правильні. В українській мові вживаємо два, а навіть і більше заперечень: „*Він нікого не любив*" і „*він ніколи нікого не любив*".

Дякуємо за Ваше прихильне ставлення до нашої „Мови про мову". Просимо про нас і надалі не забувати.

Пан Ш. з Чікаго в усній розмові запитував нас, як правильно сказати *„перше листопада"* чи *„першого листопада". Відповідь на це питання даємо за книжкою Є. Д. Чак Складні питання граматики та орфографії,* Київ, 1978 р. ст. 33., впроваджуючи деякі зміни до тексту. — *Ред.*

Запитання. Як пояснити, чому в датах пишуть *п'яте лютого* і *п'ятого лютого?* **Звідки походить таке подвійне написання? Чи завжди можна вжити будь-який з цих двох варіянтів?**

Відповідь. У датах, що передаються словами, порядковий числівник, який означає певний день (добу), може стояти або в називному, або в родовому відмінку (*п'яте лютого* і *п'ятого лютого*). У першому словосполученні пропущено слово *число*, яке фактично тут зайве, бо порядковий числівник у поєднанні з назвою місяця в родовому відмінку може означати тільки число, тобто конкретну добу місяця. („*П'ятий лютий* я в Києві" можливе, але вона має інше значення (п'ятий рік) та й конструкція не така: назва місяця стоїть не в родовому відмінку). Очевидно, форму з порядковим числівником у родовому відмінку слід вважати давнішою, ніж у називному, яка пов'язана із словом *число.*

Отже, субстантивний порядковий числівник виступає у формі середнього роду *(п'яте лютого).* Форма порядкового числівника в родовому відмінку в сполученні з назвою місяця у даті, писаній словами, теж виправдана тому, що українській мові властиве вживання у родовому відмінку словосполучень прикметників, займенників, числівників з іменниками часової семантики (пор. *наступного дня, цього року, третього понеділка),* наприклад: *„Наступного дня (цього року)* ми поїдемо до Чернігова". „Кожного *третього понеділка* відбувається засідання літературного гуртка".

У назвах святкових дат *Перше* листопада, Двадцять друге січня - свята. Слово, що означає місяць, поєднується з порядковим числівником тільки в називному відмінку. : 1. *Перше Листопада* - день проголошення незалежної Західньоукраїнської Народної Республіки. 2. *Двадцять Друге Січня* - свято проголошення незалежної України.

Коли ж ці словосполучення виступають у функції дати, а не назви свята, вони мають порядковий числівник в родовому відмінку: 3. Вранці *першого листопада* 1918 р. у Львові замаяли синьо-жовті прапори. 4. *Двадцять другого січня* 1918 р. Українська Центральна Рада проголосила самостійність України.

У реченнях 1,2, *Перше Листопада, Двадцять Друге Січня означають* **свято;** у реченнях 3,4 словосполучення *першого листопада, двадцять другого січня* означають **дату.**

• • •

Яка українська назва пристрою для дитини або інваліда, що по-англійському зветься „walker"?

Назви цього побутового пристрою дарма шукати у теперішних англо-українських словниках Подвезька і Балли, Дейків, чи давнішому І. Саластина. Навіть у найбільшому англо-російському словнику І. Гальперіна на 150 тисяч слів (Москва, 1977) цього слова не було і воно попало лише в його додаток з 1980 р. Там його перекладають як „ходунки". *Російсько-український словник* 1968 р., рекомендує це саме слово і для української мови. Ця назва, виглядає, не дуже ще прийнялася у підсовєтській Україні, бо газета *Радянська Україна* (за 27 червня 1961) уживає його в лапках. (За *Словником української мови т. II, К* 1980 р.) його звичайно вживають у множині, але також і в однині.

Насправді українські назви для дитячого „вокера" існують в українській мові вже віддавна. Словник за редакцією Б. Грінченка реєструє слово „ходушка" і, як його джерело, подає рукописний словник І. С. Левицького із записами слів з Київської губернії. (Це джерело не має дати, але воно давніше, як 1907 р.).

Подібної давности ще й інша народня назва „хідлі". *Українсько-російський словник* К. Шейковського (Москва, 1884-1886) пояснює його як „станочок на коліщатках, в котрім привчають дітей ходити".

Варто відзначити, що інше слово, яке вживають для „вокера" — „ходуля" не добре, з двох причин. Поперше воно, як виглядає, взяте з російської мови (непотрібно, бо маємо свої власні), подруге воно двозначне, бо означає в першу чергу інший предмет з англійською назвою — stilts (дві жердини з набитими на них приступками). Але і для того вжитку воно нам зайве, бо маємо своє „диби", що входить у фрази „ходити на дибах", „ставати на диби". Похідне слово „дибати" має три значення: 1. повільно і важко, або невміло переставляти ноги; 2. ходити на дибах; 3. ходити на милицях (анг. „crutches").

Проте обидва наведені народні відповідники для „вокера" — „хідлі" і „ходушка" не зовсім задовільні для сучасного літературного вжитку. Слово „хідлі" за російсько-українським словником Уманця і Спілки (Львів, 1893) має два значення, і першим його значенням є ДИБИ, а лише другим „вокер". Отже заходить можливість непорозуміння і двозначности. Слово „ходушка" (як і часом вживане слово „походушка") має суфікс — *ушка*, який невластивий українській мові (слова такі, як „грушка", „подушка" не мають суфікса), зате він поширений в російській мові. Приклади: рос. частушка, укр. частівка; рос. колотушка, укр. колотівка.

Щодо слова „ходунок" (тотожного з російським), то в українській мові суфікс — *унок* вживається в першу чергу в словах, що означають результат, дії, наприклад: дарувати — дарунок, цілувати — (по) цілунок, малювати — малюнок, пакувати — пакунок тощо. Він вживається ще й для іменників з іншими значеннями, але не в значенні приладу, чи пристрою.

Тому, на нашу думку, для „walker" треба б запропонувати новий відповідник. Пропонуємо слово ХОДИЛИЦЯ, що аналогічне до відомих назв предметів чи праладів МИЛИЦЯ (анг. „crutch") та КОБИЛИЦЯ (анг. „sawhorse").

Можна б ще й слово „ходильниця" але суфікс — *ильниця*, за часто вживається у назвах жінок, аналогічних до назв чоловіків на — *ильник* (приклади: прихильниця, чистильниця, вишивальниця), отже знову виникає можливість неясности й непорозуміння.

Підсумовуючи, рекомендуємо такі переклади:

„walker" — ХОДИЛИЦЯ (проп.), гірше „ходушка", хідлі, „ходунок"
„stilts" — ДИБИ (а не рос. „ходулі").

Приклади вжитку в реченнях:

Інвалід міг ходити лише з ходилицею. Діти вчилися ходити на дибах.

ВІЛАН

ЩЕ ОДИН ДОКУМЕНТ...

(Закінчення зі стор. 3)

ються у мові" та „З історії української лексикографії", попоміщених у зб. „*Розцвітай же, слово!*" Започатковуючи першу статтю вічно повторюваними фразами про Ленінську національну політику, про рівноправність усіх народів і всіх мов у „нашій Батьківщині", тобто в СРСР, про те, що „на небувалу висоту піднявся український радянський народ", і що „українська мова після жовтня стала мовою соціально-економічної, науково-технічної, мистецької, навчально-освітньої літератури, мовою преси, діловодства, радіо, кіно тощо..." Залишаємо без коментарів ці твердження вченого професора, в правдивість яких він, мабуть, сам не вірить, бачачи зблизька, як з кожним роком у „республіці" зростає наступ на українську мову, і хвиля російщини щораз ширше заливає Україну та усуває українську мову зі шкіл, а особливо з наукових інституцій. І напевно знає заслужений професор, що за цей русифікаційний процес відповідають не тільки партійні вожді та їхні висланники, але в великій мірі й свої власні „добрі люди", між якими є й він сам. На це маємо докази в його двох працях, в яких він аналізує цілий ряд іншомовних слів, що ввійшли в українську мову після революції. Процес запозичування чужих слів та інтернаціоналізмів відбувається постійно в усіх живих мовах світу, втому й української, в цей спосіб збагачуючи її та долучуючи до здобутків цивілізованого світу. Одначе тривожить нас факт, що ці слова й терміни наші провідні київські мовознавці беруть живцем з російської мови або за посередництвом російської мови, та безкритично включають їх у лексичний склад української літературної мови, нарушуючи цим чистоту мови та нехтуючи її законами. Паламарчук легко знаходить на це виправдання, мабуть, накинене йому „вождями", бо й інші тамошні мовознавці повторюють часто майже це саме: „Надзвичайно вагомим джерелом збагачення словникового складу української літературної мови в соціалістичну епоху стала мова першої в світі соціалістичної революції, мова великого Леніна, одна з найрозвиненіших і найбагатших мов світу — російська мова". Аналізуючи окремі групи запозичених та інтернаціональних слів, він стверджує, що основна маса інтернаціоналізмів та іншомовних запозичень потрапляє через мову російську. (стор. 133).

Наукової об'єктивности не виявив, чи, може, точніше не міг виявити Паламарчук і в другій своїй статті „З історії української лексикографії", поміщеної у цьому ж збірнику. Тут у першій частині він дає короткий історичний огляд словників від кінця XVI ст. до словника Б. Грінченка. У розділі „Словники радянського періоду" Паламарчук підійшов дуже побіжно, суб'єктивно та тенденційно до оцінки преважливого десятиріччя словниково-термінологічної діяльности наших лексикографів 1923-1932 років. Продукцію наших словникарів та мовознавців того часу він характеризує як примітивну та нескоординовану, а деяких авторів називає некомпетентними та обминає мовчанкою цілий ряд заслужених упорядників та редакторів численних словників, що появилися тоді за коротких кілька років. Причину такого ставлення можна знайти в Паламарчуковій раніше написаній книжці *Українська радянська лексикографія*, Київ, 1978, де він пише: „... методологічно порочна, антирадянська позиція деяких упорядників термінологічних словників, які нічим не гребуючи (у тім числі і фальшуванням мовного матеріялу) заради відтінення „свого", „осібного" шляху в розвитку й збагаченні української мови призвели до до того, що значна кількість словників ...виявилася непридатною до користування". (стор. 68-69). Паламарчук далі закидає авторам і редакторам „буржуазно-націоналістичну обмеженість", а зі словників того часу наводить ряд слів, які називає „покручами й мертвородженими термінами".

Такими нападами та недомовленнями Паламарчук і йому подібні режимні критики хочуть знецінити й послати в небуття найбільш творче десятиріччя в українській лексикографії, що його залужено можемо назвати золотим десятиріччям української термінології. Про словникову продукцію того часу об'єктивно інформують тільки мовознавці у вільному світі: у роках 1923-1932 завдяки праці різних словникових та термінологічних комісій, об'єднаних при ВУАН, вийшло друком 29 словників, а поза ВУАН - 16, разом 45 термінологічних та галузевих словників. У часі розгрому „українізації" не побачило світу 23 словники, з яких 7 було вже в ході друкування, 14 здані до друку, а в манускрипті — 16 (Див. *Енциклопедія Українознавства*, Париж-Ню Йорк, 1976 р., т. 8, стор. 2898, та А. Вовк, „Наукова мова і політика", *Сучасність*, 1979, ч. 7-8 стор. 87-95).

До найкращих здобутків того часу наші мовознавці зараховують академічний *Російсько-український словник* за редакцією А. Кримського, С. Єфремова та ін., який, на жаль, з приводу сталінських репресій не був закінчений. Вийшли тільки три перші томи (А — П), І-ий том у 1924 р. ІІ-ий у 1929, а ІІІ-ий том за ред. С. Єфремова в 1927-1928. Четвертий і останній том (літери Р — Я), зредагований С. Єфремовим, за наказом урядових чинників, був знищений в друкарському складі, а рукопис його пропав, мабуть, безслідно.

Але Паламарчук у своїй критиці (в кн. *Українська радянська лексикографія* та в цій статті) під примусом чи з власної волі, не пощадив і цього словника, докоряючи його „націоналістично настроєним" редакторам за їх „антинаукові антирадянські настанови та відштовхування від російської мови". Про акад. С. Єфремова, як радактора двох томів, він, звичайно, не згадує ні словом. Виходить, що цькування проти „націоналістичного шкідництва" в українській лексикографії, започатковане 50 років тому в часі сталінських чисток, а тепер підкрашене словословіями на честь „мудрої партії та мови великого Леніна", продовжує жити й тепер.

Вершком панегіризму на честь російської мови в рецензованій книжці є дві статті Русанівського, 1) „Мовознавство і виховання нової людини" і 2) „Чуєте? — Російська мова й українська тут бринить". В обох статтях Русанівський намагається мовознавство й викладання мови підпорядкувати вимогам постанов XXVI з'їзду КПРС про комуністичне виховання та розвиток „нової історичної спільності людей — радянського народу". Обидві статті переповнені цитатими з матеріялів ХХУІ з'їзду КП РС про комуністичне виховання та розвиток „нової історичної спільності людей - радянського народу . Обидві статті переповнені цитатами з матеріялів ХХУІ з'їзду та прескучним повторюванням тирад про розвиток радянського мовознавства пропагування мовної культури, про 45 статтю конституції СРСР, яка забезпечує трудящим можливість навчання рідною мовою... і про високий розвиток рідної мови, „що змогла за Радянської влади піднестися до рівня світових мов". Але щоб не поховзнутися на слизькій темі про рідну мову, Русанівський робить безпечний стрибок в сторону мови великого Леніна, щоб з новою енергією забратися до викладу про конечність білінгвізму і великі користі з вивчення мови міжнаціонального спілкування. Завданням виховників є розвивати пошану й любов до рідної й російської мови. Ствердивши, що громадяни УССР добре знають і люблять російську мову, він наводить цілий ряд позитивних артибутів російської мови, як, напр., що „російське слово-слово дружби й світлих надій та могутнє джерело збагачення мов народів СРСР. На доказ цього „збагачення" він наводить факт, „що в більшості мов радянських народів 70-80 процентів науково-технічних, суспільно-політичних, навчально-педагогічних термінів становлять запозичення з російської мови і-за посередництвом — з інших мов". Русанівський не згадує, в яких умовах і під яким тиском ці слова „збагатили", напр., українську мову, але в його думанні, це, мабуть, рівнозначне з „рівноправністю". Для підкріплення своїх поглядів на закінчення статті він цитує примітивно складене віршилище Павла Тичини:

„Чуєте? — російська мова
й українська тут бринить...
Одна мова — чорноброва,
а друга — немов блакить.
Справді, хто нам в серце сіє
Задушевнії слова?
Ти, чудесная Росіє,
Ти, прекрасная Москва!"

Що ще можна додати до цього? Хіба що повторити стародавню мудрість „Sapienti sat" . Але читачеві книжки незрозуміло, чому вона має підзаголовок „Розвиток сучасної української мови", їй краще підходить заголовок білодідівського збірника, виданого в 1978 році з метою інтепретувати матеріяли XXV з'їзду партії: „Русский якЫк как источник обогащения язЫков народов СССР".

ЗАПАМ'ЯТАЙМО НАГОЛОСИ

М. І. ПОГРІБНИЙ

ДАВНІЙ — ДАВНІШИЙ
МОГУТНІЙ — МОГУТНІШИЙ

Ступеневі форми від прикметників із наголошеним закінченням мають наголос на суфіксі -іш: *гіркий — гіркіший, найгіркіший; смачний — смачніший, найсмачніший; дійовий — дійовіший, найдійовіший; чарівний — чарівніший, найчарівніший.*

Утворення з суфіксом -іш- від прикметників з наголосом на основі наголошуються неоднаково.

Послідовно припадає наголос на суфікс -іш- у формах від двоскладових прикметників: *білий — біліший, найбіліший; давній — давніший, найдавніший; жвавий — жвавіший, найжвавіший; теплий — тепліший, найтепліший.*

Відхиляється від цієї закономірності прикметник *зри́мий — зри́міший, найзри́міший.*

Від трискладових слів із наголосом на основі більшість утворень додержує наголосу нульової форми: *вира́зний — вира́зніший, найвира́зніший; грунто́вний — грунто́вніший, найгрунто́вніший; докла́дний — докла́дніший, найдокла́дніший; завзя́тий — завзя́тіший, найзавзя́тіший; могу́тній — могу́тніший, наймогу́тніший; чутли́вий — чутли́віший, найчутли́віший.*

Але від деяких трискладових прикметників ступеневі форми перетягують наголос на суфікс -іш-: *бага́тий, багаті́ший, найбагаті́ший; весе́лий — веселі́ший, найвеселі́ший; гаря́чий — гарячі́ший, найгарячі́ший; розу́мний — розумні́ший, найрозумні́ший; соло́ний — солоні́ший, найсолоні́ший; холо́дний — холодні́ший, найхолодні́ший; ціка́вий — цікаві́ший, найціка́віший; черво́ний — червоні́ший, найчервоні́ший.*

Характерно, що наголос на суфіксі -іш- мають і дієслова від цих прикметників: *блакитнішати, дебелішати, красивішати, лагіднішати.*

Несталий наголос у формах від таких трискладових прикмеників: *бадьо́рий — бадьо́ріший і бадьорі́ший; важли́вий — важли́віший і важливі́ший; жахли́вий — жахли́віший і жахливі́ший; мото́рний — мото́рніший і моторні́ший; сміли́вий — сміли́віший і сміливі́ший; смугля́вий — смугля́віший і смуглявíший; щасли́вий — щасли́віший і щасливі́ший; яскра́вий — яскра́віший і яскраві́ший.*

Ступеневі форми від усіх прикметників з чотирма і більше складами й наголосом на основі зберігають місце наголосу нульової форми: *акура́тний — акура́тніший, найакура́тніший; прива́бливий — прива́бливіший, найприва́бливіший; справедли́вий — справедли́віший; найсправедли́віший.*

Від слів з можливими наголосами на основі й закінченні зберігається вагання й у ступеневих формах: *дошку́льний і дошкульни́й — дошку́льніший і дошкульні́ший.*

Рідне слово, (ч. 8.) Київ 1974.

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

Софія Наумович

ПРО ДЕЯКІ ПРАВОПИСНО-ПОЛІТИЧНІ СПРАВИ

Що в нас існує повна правописна анархія — це не новина. У цьому можна мати претенсії до наших мовників, що досі не спромоглися внести відповідних поправок до т.зв. харківського правопису, зладженого не у вільній Україні, а під московською окупацією. Через те і знаходимо у ньому такі варваризми як напр. „вокзал" (на означення станція, чи двірець), що існує ще в еміграційному словнику Дмитра Нитченка 1), але вже зникло у найновішому Правописному словнику з 1979 р. 2.)

Одначе і в цьому ж словнику, знаходимо інший варваризм, а саме написання слова „Ґоркій" у формі „Ґорький", бо так пишуть москалі. Адже наш правопис фонетичний, тобто пишемо так, як чуємо, і хай хтось докаже, що українець відчує м'який знак поміж двома приголосними!...

Інше слівце, яке знаходимо у нашій пресі — це „дезинформація". Чому там знайшлося „и", коли слово, від якого походить ця московська „дезинформація", — це інформація, ото ж логічно, в українській мові слід писати: *дезінформація*. Ось питання для мовників!

Та найважливіша справа, під цю пору нав'язування українсько-жидівських взаємин, — це написання назви їхнього народу. Нам усім відомо, що жиди жили великою громадою по містах, і рідше, по селах України. Український народ називав їх жидами без будь якого згірдливого звучання. Ця назва була в наших словниках, іі вживали наші письменники і публіцисти. Чому ж ми, раптом, мали б змінити старовинну назву на московську „еврей", тільки тому, що в *московській* мові слово „жид" має образливе значення? І це тоді, коли не маємо власного вільного уряду, ні ніякої державної установи, яка могла впровадити зміну цієї назви! Ми могли б запитати жидів, чому вони тільки до нас звертаються з такою вимогою, а не до державних народів, які теж уживають слів: „жид, юде, жюіф, джу" і теж без образливого значення? Адже поляки чи чехи мають свої уряди та вже й не говорити про німців, французів чи англійців, французів чи анґлійців, — які можуть окремим декретом змінити будь-яку назву, звичайно, в порозумінні з мовними спеціялістами. Адже разом зі зміною назви треба б повикреслювати це слово у белетристичних чи історичних творах. Це очевидний абсурд, на який даються зловити деякі наші люди пера, збільшуючи анархію у нашій мовній практиці. Чому не зачекати, щоб уряд вільної України, після розвалу московської тюрми народів, установив офіційну українську назву для жидівського народу?

1. Дмитро Нитченко: *Український правописний словник*, вид. „Ластівка" Мельборн-Аделяїда, Австралія 1968.

2. Українська Могилянсько-Мазепинська Академія наук і Науково-дослідне Товариство української термінології: *Правописний словник української мови*, за ред. Яр. Рудницького і К. Церкевича, Ню Йорк-Монтреаль 1979.

„ЖАДНИЙ" чи „ЖОДНИЙ"?

(До запитання читача)

Тлумачний *Словник української мови* (Київ, 1970-1980) так визначає значення цих двох слів:

ЖАДНИЙ, *рідко*. Теса-ме, що ЖАДІБНИЙ

ЖОДЕН, ЖОДНИЙ; заст ЖАДЕН, ЖАДНИЙ — 1. ні один; ніякий; 2. який небуть 3. *діял.* всякий.

З визначенням слова ЖАДНИЙ за застарілого в значенні „ні один" погоджується проф. П. Одарченко (див. у *Нові дні* за вересень 1984, стор. 19). Іншої думки є, одначе, інші мовознавці чи лексикографи як минулого, так і сьогоднішнього часу. Наприклад, *Правописний словник* Г. Голоскевича, (Київ, 1930), (на який проф. Одарченко залюбки покликається) каже: ЖАДНИЙ, ЖАДЕН (*ні один*) ЖАДНИЙ *чого, на що* ЖОДЕН; *у літер. мові вживаємо* ЖАДЕН, ЖАДНИЙ.

Точно так само інтерпретує значення цих слів *Правописний словник* О. Ізюмова і О. Панейка (Львів, 1941), а також його доповнене і виправлене перевидання, *Правописний словник української мови* за ред. Я. Рудницького та К. Церкевича (Ню Йорк, 1979).

Проф. Ю. Шевельов, у своїй доповіді на святкуванні 110-річчя НТШ в листопаді 1983 р., ствердив, що слово ЖОДНИЙ увів у радянську українську літературну мову покійний проф. Іван Білодід, але вільна українська наука в тому значенні „ні один" вживає, за Голоскевичем, слово ЖАДНИЙ.

Чому ж радянський академік І. Білодід увів слово ЖОДНИЙ та чи воно справді нове? Можна здогадуватися, що ввів тому, що в російській мові слово „жадный" має лише одне значення — українського ЖАДІБНИЙ, і один наголос — на першому складі. За принципом наближення обох мов треба, щоб так було і в українській мові. Тому слово ЖАДНИЙ у значенні „ні один" проголошено застарілим. А для російського „никакой" запропоновано вживати тільки ЖОДНИЙ (чи ЖОДЕН).

Тим часом словникові джерела не підтримують такого приділення значень: *Словник української мови* П. Білецького-Носенка, закінчений у рукописі ще 1843 р. і виданий у Києві 1966 р., має такі гасла:

ЖАДНИЙ — рос. желанный; жданный; алчный. Див. БАЖАННИЙ ЖАДНИЙ (ЖОДНИЙ); ЖОДЕН — рос. всякий; никакой.

Словарь російсько-український М. Уманця і А. Спілки (Львів, 1893 р.) перекладає рос. ЖАДНЫЙ — укр. 1. жадливий, жаденний, хтивий, ласий; 2. зажерливий, ненажерливий, неситий. Він також перекладає рос. ЖЖДНЫЙ — укр. 1. жадливий, жаденний, хтивий, ласий; 2. зажерливий, ненажерликий, неситий. Він також перекладає рос. НИКАКОЙ — укр. ніякий, жадний і жодний (за словником Н. Закревського з 1860 р.), жаден, жоден (за словником А. Афанасьева-Чужбинського з 1892 р.)

Словарь української мови за ред. Б. Грінченка (Київ, 1907) дає: І. ЖАДНИЙ — ... 2. при отрицательных виражениях: Никакой. ІІ. ЖАДНИЙ — 1. желающий, жаждущий. 2. Жадный.

Отже за усіма наведеними словниками слово ЖАДНИЙ має значення „ні один", а за Грінченком укр. ЖАДНИЙ відповідає рос. „жадный". Ні за одним словником укр. ЖАДНИЙ не відповідає рос. „жадный", як це тепер подають підсовєтські словники в дусі наближення мов.

У зв'язку з тим показово, що коли ще давніше підсовєтські словники містять слово ЖАДНИЙ, наприклад, *Російсько-український словник* 1955 р., *Словник наголосів* М. Погрібного (1964), *Російсько-український словник* 1968 р., то вже словники 1970 років його „вичистили". Нема його, наприклад, у *Словнику української мови* (том з 1971 р.) ні в словнику-довіднику *Українська літературна вимова і наголос* (Київ, 1973). Зате слово ЖАДНИЙ збереглося, крім у вже згаданих словниках Голоскевича та Панейка, у всіх діяспорних виданнях, напр. *Українсько-німецькому словнику* Кузелі і Рудницького (1943), *Українсько-англійському словнику* Андрушина і Крета (1955), *Українсько-англійському словнику* Дейків (1979).

З усього вище сказаного робимо такі висновки: 1. Слово ЖАДНИЙ (ЖАДЕН) у значенні „ні один" чи „ніякий" засвідчене в словниках від 1843 року до сьогодні і тому немає ніяких підстав уважати його застарілим. 2. Слово ЖОДНИЙ (ЖОДЕН) також засвідчене словниками від 1843 р. донині. 3. Слово ЖАДНИЙ у значенні „жадібний" засвідчене у словниках від 1907 р. 4. Слово ЖАДНИЙ і ЖАДНИЙ це гомографи — слова що однаково пишуться, але відрізняються наголосом і значенням.

Рекомендуємо слова ЖАДНИЙ і ЖОДНИЙ, як рівноцінні, для значення „ні один", „ніякий". Уважаємо, що слово ЖАДНИЙ, але не ЖАДНИЙ, можна уживати як синонім до ЖАДІБНИЙ.

ВІЛАН

ГЛУМ НАД УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Цього року Академія Наук Української ССР у Києві видала черговий популярно-мовний збірничок (всього 96 стор.), в якому на другій сторінці так визначено його призначення: *Для викладачів та студентів, філологічних факультетів, вчителів і школярів, працівників преси, радіо і телебачення; для всіх, хто працює над словом.*

Безперечно — це дуже потрібне й корисне видання. Але гляньмо на останню сторінку книжечки, щоб довідатися, який її тираж (наклад). Він — 1000 примірників! Чи повірите — одна тисяча примірників на 42 мільйони українців в СССР, на мільйони українських школярів і студентів, і сотки тисяч учителів, і робітників пера, для яких усіх нібито призначене це видання. Такий видавничий „раритет" випускає Інститут мовознавства української Академії Наук для широкого вжитку свого народу. Чи це не глум, не кпини, не насміх над поневоленим народом та над його принижуваною мовою?

Директор найвищої в українській республіці наукової установи — Інституту мовознавства, академік Віталій Русанівський, напевно знає історію цього популярно-мовного збірника, що тепер має назву *Культура слова*, раніше він виходив під іншими назвами), що почав виходити 1967 р. з тиражем 10 тисяч примірників. Десять років пізніше його тираж зменшено до 4600 примірників, а до нині — за дальших сім років — тираж обрізано до неймовірного рівня — одної тисячі примірників!

Академікові Русанівському хіба відомо, що така маленька нація як словаки, яких у Чехо-Словаччині є 4-ох мільйонів, за десять років (1966-1976) дістала сто (100) випусків однойменного популярно-мовного журналу Kultura slova, про що написано в тій же таки київській *Культурі слова* за 1978 р. (ч. 15, стор. 81). Упродовж тих десятьох років (1967-1977 рр.) 42 мільйони українців у Совєтському Союзі дістали „аж" 12 випусків подібного журнала (!).

І ось в обличчі незаперечних фактів дійсности акад. Русанівський має відвагу говорити про „розквіт" української мови в теперішній час. Не розквіт це, а жорстокий наступ на саме існування української мови, це — ЛІНГВІЦИД. А тут наведений факт зневажливого ставлення до потреб українських це тільки незначна частина статистичних даних, опублікованих в СССР, які безсумнівно підтверджують бажання і пляни Москви знищити з лиця землі українську мову. Цю лінгвіцидну політику вона веде, на жаль, українськими руками т.зв. українськими інституціями.

ВІЛАН

Я. М. Пилинський

ПОВИНЕН — МУСИТЬ — МАЄ

(зберігаємо правопис оригіналу. — **Ред.***).*

В українській мові є слова, що вживаються для вираження значення певного обов'язку, повинності або необхідності зробити щось: *повинен, мусити* і *мати*. Будучи синонімічними, ці слова все ж відрізняються одне від одного сферою вживання, сполучуваністю з іншими словами, експресивністю, різною мірою емоційного забарвлення. Не однакова також частотність уживання цих слів, їх доля в історії розвитку сучасної української літературної мови.

Наприклад, у XIX ст. письменники, — представники південно-західного наріччя в єдиній українській літературній мові найчастіше вживали в усіх випадках слово *мусити*.

У сучасній літературній мові основним словом і за частотністю вживання, і за широтою семантики є слово *повинен*. Воно використовується для вираження зобов'язання зробити що-небудь, виконати якусь дію і для вираження її необхідності, вірогідності, можливості тощо. Найповніше передаючи обов'язковість виконання дії, це слово водночас залишається найбільш нейтральним стилістично незалежно від того, які сили (зовнішні чи внутрішні) спонукають суб'єкт до дії. Пор.: «Всі, хто вступає в полк, *повинні* добре володіти зброєю» (О. Довженко); «Тепер така пора, що людина *мусить* людині помагати» (І. Франко). Як бачимо з цих двох прикладів, при всій, здавалося б, схожості значень *повинен* і *мусити* в обох реченнях більша напруженість та яскравіше емоційне забарвлення дієслова *мусити* не підлягає сумніву. Крім того, слово *повинен*, про що свідчить таке серйозне академічне видання, як Словник української мови в 11-ти томах, має цілий ряд відтінків значення, яких фактично позбавлені дієслова *мусити* і *мати*. Так, *повинен* вживається для вираження певного припущення з відтінком обов'язковості виконання певної дії. Слово *повинен* здебільшого використовується для вираження можливості, вірогідності чого-небудь: «Вони [ті, що загинули під час війни] *не повинні* бути ніким забуті» (О. Гончар); «Чом ви нам платить за сонце *не повинні?*» (Т. Шевченко).

У подібних випадках заміна форми слова *повинен* відповідними формами дієслів *мусити* або *мати* фактично неможлива.

Дієслово *мусити* добре передає відтінок неминучості здійснення якоїсь дії під впливом сильних зовнішніх факторів або не менш сильних внутрішніх стимулів. І це вже спостерігаємо у всіх українських письменників незалежно від їх орієнтації на ті чи інші говори і від початку XIX ст. аж до сьогоднішнього дня: «Буває щастя скрізь поганцям, а бідний *мусить* пропадать» (І. Котляревський); «[Р у ф і н:] І ти конечне *мусиш* бути на зборі? [П р і с ц і л л а:] Так» (Леся Українка); «Хто *мусить*, той і камінь укусить» (Приказка); «Ось ще трохи... Харків видно! Бій не рівний — аж обидно: *мусимо* ж перемогти» (П. Тичина). Таким чином, у сучасній літературній мові слово *мусити* звичайно вживається для передачі незаперечної обов'язковості або доконаності здійснення певної дії незалежно від того, відбулася вона, відбувається чи ще відбудеться.

Коли ж ми звернемося до дієслова *мати* з його модальним значенням, то побачимо, що воно найслабше у цьому відношенні, оскільки передає найчастіше або наперед визначену, вирішену, «заплановану» необхідність виконання певної дії (ця необхідність звичайно викликається природним розвитком подій, станом речей) або виражає чиєсь власне бажання, переконання, наближаючись за своїм значенням до дієслова *хотіти*, але теж виступає як його «ослаблений» щодо експресивності синонім: «Не бійсь мене й не тікай од мене. *Маю* щось тобі сказати» (І. Нечуй-Левицький); «Любий дядьку... Оце по святах *маю* поїхати в Київ...» (Леся Українка).

Отже, *повинен* — найбільш стилістично нейтральне і найбільш навантажене щодо змісту слово, і тому воно може вживатися в усіх стилістичних різновидах української літературної мови (тією мірою, наскільки взагалі в деяких з них вживаються модальні конструкції); *мусити* з його найбільшим ступенем модальності має вужче коло застосування, здебільшого у виразно емоційно забарвлених контекстах; *мати* — слово з найменшим ступенем модальності — відповідно означає або необхідність виконання дії «за домовленістю», «за розкладом» і т. ін. або намір когось щось зробити. Відхиляються від цього лише питальні речення з сильною експресією: «Ой, я нещасний, що *маю* діяти?» (І. Котляревський); «Як *маємо* робити? Як *маємо* бути?» (М. Вовчок). Разом з тим можливі і емоційно нейтральні речення подібного типу, в яких дієслово *мати* наближатиметься до дієслова *бути*, тобто значною мірою використовуватиметься для творення форм майбутнього часу: «Поясни мені мої обов'язки, що я *маю* робити...» (М. Стельмах).

(Зберігаємо правопис оригіналу. — Ред.)

(**Культура слова**. К., 1983. Вип. 24).

ВИПРАВЛЕННЯ ВАЖЛИВІШИХ ПОМИЛОК

У „МПМ" ч. 1 (17)

(Скорочення: ш. — шпальта, р. — рядок, зг. — згори, зн. — знизу.)

ПРАВИЛЬНІ НАПИСАННЯ — ТАКІ:

Стор. 1.
Цінне видання...
ш. 2. р. 29 зг. Першої світової війни,
ш. 2. р. 45 зг. староцерковнослов'янської
ш. 2. р. 46 450 стор.
ш. 3. р. 15 серцевий припадок

Пам'яті мого...
ш. 4. р. 18 зг. „фронтів"
ш. 5. р. 5 зг. Філарет
ш. 6 р. 32 зг. О. Синявський
ш. 6 р. 41 зг. На жаль, таких
ш. 6 р. 33 зн. викладання
ш. 6 р. 23 зн. фонологію
ш. 6 р. 16 зн. особливостей.

Стор. 2

Цінне...
ш. 1 р. 36 зг. алфавіту.

Пам'яті...
ш. 3 р. 3 зг. на вул. Чарнецького,
ш. 4 р. 20 зг. 20 зг. Тут наведемо

Складні...
ш. 8 р. 43 зн. Минуло три роки
ш. 8 р. 7 зн. *верби стояло* над.

Видає *ШКІЛЬНА РАДА* при *УККА*

Редагує Колеґія в складі:
Марія Овчаренко, відповідальний редактор,
Євген Федоренко та Анатоль Вовк.

Адреса: Educational Council — U.C.C.A.
P.O. Box 391-Cooper Station
New York, N Y 10276-0391

Інсценізація...

(Закінгення зі стор. 2)

більшу славу, розголос і неприємності здобула виступами в інсценізації поеми Байрона „Мазепа". І тут починається на той час неймовірне. Виступала на сцені прив'язана до живого коня. Разом з тренером довго вибирала відповідного коня. Виступала у тому що сьогодні назвемо консервативним купелевим одягом. Але тоді!

В Олбані, на виставі 3-го червня 1861 року, ця акторка здобула небувалий успіх. Згідно з описами у пресі, чоловіки „дико апльодували" і гукали „браво", „біс". Жінки, стиснувши губи, шипіли: „Почекай, вдома я покажу тобі 'біс'!".

Театральні критики спочатку були непевні, що і як писати, а писати було треба. Хвалити чи ганити? Тут не варто нагадати всі погані епітети, які акторка ніяк не заслужила. Одначе її знали і приймали у себе найвизначніші люди того часу, яким був чужий галас юрби.

Дня 24-го серпня А. Менкен виступила у „Мазепі" у Лос Анджелесі. Серед глядачів був губернатор стейту і всі видатні люди великого міста. П'єса йшла 16 вечорів під ряд, що до того часу було незнане. Глядачів — тридцять тисяч.

Дня 27-го лютого акторка приїхала до Вірджінія Сити і виступила в опері МекҐваєра. Перший ряд місць був зарезервований для преси. Йшла улюблена акторкою п'єса „Мазепа". Театр був виповнений справді до останнього місця. Преса була повна похвали, одначе були і вульгарні критичні голоси. Славетна акторка ніби „зневажила історичне ім'я", себто гетьмана Мазепу. Акторку обвинувачено у неморальності, хоч були голоси в її обороні. Америка — не країна Кальвіна.

Відношення Марка Твена до акторки було якесь невиразне. Немало поволочившись по світі, зокрема серед шукачів золота, які великою моральністю не визначалися, сам письменник пуританином не був. Акторку знав.

Одного разу Менкен запросила Твена до себе. Мала читати свій останній літературний твір і хотіла знати думку письменника. Що сталося того дня точно описано у тодішніх газетах. Менкен мала дванадцять собак. При гостях почала собак кормити цукром, намоченим у шампані. Згідно з тодішнім описом, „собаки почали танцювати і співати". Одна собака під столом лизнула руку Твена. Розлючений письменник копнув пса, але попав у стілець, на якому сиділа господиня. Стілець перекинувся, господиня опинилась на підлозі і стогнала з болю. Твен не вибачився і відійшов. До читання літературного твору господині не дійшло.

Одного дня міські пожежники вирішили вшанувати акторку і під вікнами її готелю „грали серенаду", як писала тодішня преса. Акторка вийшла на балькон, щоб подякувати. Одягнена була у блискучу сатинову сукню помаранчевого кольору. На площу перед готелем негайно збігся великий натовп і поділився на прихильників акторки і противників. Почалася ґрандіозна бійка, текла кров з побитих носів, лунали прокльони і погрози. Поліція молотила палицями обидва табори.

Пожежники, втішені успіхом своєї „серенади", подарували А. Менкен пожежницький пояс до вогню, спеціяльно прикрашений, і дали грамоту „почесного пожежника". Була в тому іронія, незрозуміла пожежникам. А. Менкен одною своєю появою викликала „пожежі", які трудно було гасити водою.

Ім'я „Мазепа" стало популярним. Ним називали різні підприємства і копальні золота. Одна така копальня золота „Мазепа" випустила акції, на яких була фотографія А. Менкен, прив'язаної до коня. Компанія подарувала акторці сто таких акцій, які вона негайно продала за 55.000 долярів. Тоді це були немалі гроші.

А. Менкен багато подорожувала. Була в Австралії. Панамі, в Австрії. В Англії викликала захоплення і „всенаціональний скандал". У чому виявилася „всенаціональність" скандалу з тодішньої преси не видно. Хіба що Англія була дуже тоді пуританська.

Ада Менкен померла 1868 року молодою. Жила так, як хотіла. Мала некультурних ворогів, на яких не звертала уваги, і багато приятелів.

Відзначено 75-ліття української парафії в Ню Гейвені

Ню Гейвен (М. Я.)—У неділю, 4-го листопада ц. р., після однорічної підготови українська католицька парафія ім. св. Арх. Михаїла гідно відзначила своє 75-ліття. Центральною точкою урочистостей була Архиєрейська Божественна Літургія, яку в той день о год. 2-ій по полудні відправив Владика Лостен у сослуженні численного духовенства. Співав церковний хор під диригуванням проф. Богдана Маркова.

Після Богослужения у вщерть виповненій залі ресторану „Рестланд Фарм" в Норфорді відбувся Ювілейний бенкет. Бенкет відкрив голова Ювілейного комітету інж. Роман Гижий, який і проводив цим святочним вечором.

Під час Архиєрейської Служби Божої стоять (зліва): о. Р. Ґолемба, о. шамбелян С. Чомко, Владика Василь Лостен, о. шамбелян Е. Монастирський, о. шамбелян Антін Борса.

Родина Дональда Горбатого привітала Владику традиційним українським звичаєм—хлібом і сіллю. Владика поблагословив трапезу. Під час вечері була коротка мистецька програма. Церковний хор проспівав дві пісні; тріо в складі Г. Марків, Н. Сметанюк і Д. Компанієць проспівало у фортепіяновому акомпаньяменті Б. Маркова три пісні. Були також два виступи народних танків.

Промову виголосив д-р І. Кизик по-українськи, а Марійка Гижий—англійською мовою. Промовляли також Владика Василь, о. шамбелян Антін Борса і о. шамбелян Степан Чомко (обидва колишні парохи Ню Гейвену), та колишній предсідник УНСоюзу Йосип Лисогір, який говорив про пожвавлення фінансової кампанії для прадбання фондів на семінарію в Стемфорді.

Під час бенкету вручено Владиці Лостенові на цю ціль чек на 10,000 дол. із частинного приходу із цих ювілейних святкувань. Також передано Владиці В. Лостенові, о. шамб. А. Борсі та о. шамб. С. Чомкові Ювілейну Книгу. В бенкеті, крім численних українських католицьких священиків, взяв участь також парох української православної церкви в Ню Гейвені о. декан Микола Чернявський.

Бенкет закрив благодарственною молитвою о. Роман Ґолемба, парох УКЦ в Ню Гейвені. Згадана Ювілейна Книга має 240 сторінок. В ній поміщена історія парафії св. Арх. Михаїла в Ню Гейвені та історія майже усіх українських організацій Ню Гейвену. Книга ця прикрашена численними світлинами, назавжди залишиться гордістю Ювілейного комітету і нашої громади. Вона стане одним із підставових джерел для всіх, хто писатиме історію українського поселення в ЗСА. Редактором англійських текстів була Марійка Гижий, українських текстів—д-р Михайло Снігурович. Ювілейний комітет працював круглий рік в такому складі: о. Р. Ґолемба—почесний голова, інж. Р. Гижий—діловий голова, та голови поодиноких підкомітетів М. Гижий (редакція і історія), Г. і Д. Горбатий (пікнік і бенкет), Ю. Лодинський (мистецьке оформлення книги), С. Дангер (світлини), І. Музика (оголошення і посмертні згадки), ком. О. Дубно (преса і пропаґанда, англійська), д-р Михайло Снігурович (преса і пропаґанда, укр.) В. Шварц (розміщення гостей на бенкеті), Й. Яхницький (підшукування приміщення для бенкету), Ф. Дмитерко (прикраса заль), М. Ліппан, мол. (зв'язковий молоді), М. Мурин (пошта, адресар). Адміністраційний штаб: О. Столяр, д-р І. Кизик, Г. Горбатий, І. Гриневич, Д. Горбатий, Е. Козюпа. В кожному підкомітеті працювала велика кількість парафіян, яких усіх годі тут вичислити. Зацікавлені в деталях можуть отримати згадану Ювілейну Книгу в пароха УКЦ в Ню Гейвені.

Святкування 75-ліття парафії в Ню Гейвені відбулися справді імпозантно. Як раніше імформовано, в рамках цих святкувань відбувся дуже успішний парафіяльний пікнік, як також в одному із церковних будинків буде незабаром відкритий Осередок Спадщини, в якому зберігатимуться документи, світлини та інші предмети, зв'язані з історією Ню Гейвенської Церкви і громади. Будуть теж і зразки народного мистецтва. Святкування ці причиняться до обновлення релігійного життя нашої парафії та для пожвавлення національного життя Великого Ню Гейвену.

Торонто попрощало Патріярха Йосифа

Величаво та святково вшановано пам'ять Патріярха Йосифа в Торонто 17-го вересня ц. р. Дзвони церкви св. Миколая скликали вірних на Благодарственну заупокійну соборну Архиєрейську Службу Божу, яку в сослуженні десятьох священиків—митратів оо. П. Хомина, І. Сиротинського, Я. Чижа і М. Стефанова, оо. крилошанинів Б. Остаповича і Р. Набережного, оо. Я. Левицького. Лучкова, Р. Ґаладзи і диякона П. Івахова, відправив Владика Кир Ізидор. Вже перед 7-ою годиною ввечері, коли мала розпочатися відправа, простору церкву по береги заповнили вірні Торонто і околиці. Зорганізовано у своїх організаційних одностроях і з прапорами взяли чисельну участь молодіжні організації Пласт і СУМ. Понад 20 прапорів різних українських церковних і світських організацій схилились перед маєстатом смерти Великого Архипастиря-Патріярха. Заступлені були своїми представниками майже всі організації світового, крайового і місцевого засягу. Владика Ізидор виголосив дуже гарну змістом і формою проповідь, у якій змалював великі заслуги нашого Патріярха-Ісповідника віри, для української Церкви і народу, підкресливши декілька глибоких думок із „Завіщання" Патріярха: „І основне заповітую Вам: щоб Ви любили один одного, любов'ю, над яку більше немає, що й готова життя своє віддати за друзів своїх... Молюся за Вас, мої Браття, і прошу Бога, щоби дав Вам силу боронити природних і Божих прав кожної людської істоти і спільноти. Благословляю Вас, як Глава Української Церкви, як Син Українського Народу, як Ваш брат, Ваш Союзник і Сострадалець!"

Соборна Архиєрейська Служба Божа закінчилися Панахидою за спокій душі Патріярха, під час співу „Вічная пам'ять" похилились чисельні прапори; у жалі і молитві чисельні вірні востаннє попрощали свого дорогого і улюбленого Патріярха До Служби Божої і Панахиди гарно співав мішаний хор церкви св. Миколая під диригентурою о. Б. Мальованого, ЧСВВ.

Церковні організації і Товариство за патріярхальний устрій нашої Церкви, виготовили відповідні стяжки, як також листівку, у якій надруковано короткий витяг з „Завіщання" Патріярха.

Велика українська торонтонська громада належно віддала поклін свому Патріярхові з запевненням, що вона піде по шляху його заповітів. Вічная пам'ять нашому ніколи незабутньому Святцеві України Патріярхові Йосифові!

В. Дідюк

В річницю смерти Григорія Сніга

Не хочеться вірити, що проминув рік, як нема між нами сл. п. Григорія Сніга, довголітнього члена нашої громади, голови громади, парафіянина, який разом з іншими будував церкву Пресвятої Тройці в Лондоні, Онтаріо.

Св. п. Григорій Сніг

9-го жовтня цього року дружина покійного Григорія Ніна Сніг замовила Панахиду, яку відслужив о. Микола Бова при співі церковного хору під диригуванням Галини Лисенко.

На Панахиді молилися за спокій душі покійного син Володимир з дружиною Валентиною і дітьми—Наталею, Тихоном і Дем'яном; донька Галина з родиною, донька Раїса з чоловіком.

Не змогла прибути донька Людмила з далекої Каліфорнії (вона залишила своїх дорослих дітей і чоловіка і півроку доглядала батька у Лондоні аж до його смерти) і син Михайло з Галіфаксу. Крім родини, прибуло чимало друзів, щоб разом помолитися за душу покійного Григорія.

Після Панахиди була вечеря у домі вдови Покійного для родини і близьких друзів.

Всі згадували св. п. Григорія добрим словом, а він заслужив це своєю працьовитістю для добра громади.

Ніна Сніг пересилає 50 долярів на пресовий фонд „Свободи" і кліше.

Вічна пам'ять покійному Григорію.

Н. К.

У 40-ий день смерти Патріярха

21-го жовтня ц. р. громада Ню Гейвену вшанувала пам'ять Патріярха Йосифа, в сороковий день його смерти, Службою Божою і Панахидою, яку відправив отець Р. Големба.

Після цього парафіяни зібралися на жалобні сходини у церковній залі, де на сцені був портрет Патріярха, обрамований квітами і жалобною стяжкою.

Отець Р. Ґолемба провів молитву „Отче Наш". Інж. Троян привітав всіх присутніх і попросив М. Бойка виголосити доповідь.

З великою увагою громада прослухала доповідь, в якій М. Бойко говорив про ідеї нашого Патріярха та їх виконання.

Потім молода співачка В. Черни під власний акомпаньямент проспівала три пісні: „На Весельці стоїть Мати Божа", муз. М. Федорів, „Владика Неба і Землі", муз. Гулака-Артемовського і „Діво Маріє" муз. Гуно. Орися Марків продеклямувала вірш Зої Когут „Візита Пастиря".

В. Добчанський прочитав уривки „Завіщання" Патріярха Йосифа.

Рома Гайда, заступниця голови Крайової Управи УПТ, ще сказала кілька слів про значення Патріярхату, про те, що Патріярх духово живе між нами, і залишив нам Заповіт, щоб ми продовжували і далі цю важку працю для Української Католицької Церкви і народу.

На закінчення всі присутні проспівали „Молитву за Патріярха".

Орися Марків

У ПЕРШУ СУМНУ РІЧНИЦЮ СМЕРТИ
нашого Незабутнього Чоловіка, Батька і Дідуся,

св. п. ІВАНА ЮРЧЕНКА

в НЕДІЛЮ, 30-го ГРУДНЯ 1984 року
у православній церкві Всіх Святих,
206-208 Схід 11-та вул. в Ню Йорку,
о год. 11:30, після св. Літургії, буде відслужена

ПАНАХИДА

Просимо Друзів, Знайомих і Учнів Покійного помолитись з нами за спокій Його душі.

Дружина — ВАЛЕНТИНА з дітьми і внуками

У ТРЕТЮ БОЛЮЧУ РІЧНИЦЮ СМЕРТИ
мого Незабутнього Мужа

сл. п. МИСТЦЯ
ПЕТРА АНДРУСЕВА

будуть відправлені
дня 29-го ГРУДНЯ 1984 р., год. 9-та рано

СЛУЖБИ БОЖІ
в церквах:

СВ. ІВАНА ХРЕСТИТЕЛЯ — Рівергед, Лонг Айленд
українська католицька церква СВ. ТРІЙЦІ — Кергонксон, Н. Й.

В глибокому смутку:

дружина — НАТАЛІЯ

У 10-ту БОЛЮЧУ РІЧНИЦЮ СМЕРТИ
нашого Найдорожчого Мужа і Батька

бл. п. ЯРОСЛАВА
САС-ПОГОРЕЦЬКОГО

відправляться

СЛУЖБИ БОЖІ
у церкві св. Юра в Ню Йорку

в НЕДІЛЮ, 30-го грудня 1984 року,
о 12-ій годині вполудне
в церкві св. Івана Хрестителя в Гантері, Н. Й.

в ПОНЕДІЛОК, 31-го грудня, о год. 10-ій ранку
і в церквах в Люрді, Франція і Богоявлення
в Рочестері, Н. Й.

ДРУЖИНА і ДОЧКА

В ОДИНАДЦЯТУ СКОРБНУ РІЧНИЦЮ УПОКОЄННЯ
нашого коханого Чоловіка, Тата й Дідуня

бл. п.
Д-ра ІЛЛІ ВИТАНОВИЧА

будуть відправлені
СВЯТІ ЛІТУРГІЇ з ПАНАХИДАМИ
в СУБОТУ, 29-го ГРУДНЯ 1984 р.

в церкві св. Юра в Ню Йорку
в соборі свв. Володимира й Ольги, Чикаґо, Ілл.
в Обителі оо. Студитів, Кастельґандольфо (Рим)

...та живим Тебе зберігаємо в нашій тузі...
ДРУЖИНА, ДІТИ й ВНУКИ

В пошану складаємо на:

Патріярший Фонд	$100.00
Суспільну Опіку Українських Інвалідів	100.00
Суспільну Опіку СУА	100.00

Шановні Секретарі та Організатори УНС!

Членська кампанія 1984 року кінчається з 31-им грудня. Тому аплікації нових членів прийматиме Головна Канцелярія тільки до 31-го грудня 1984 року.

Докладіть всіх старань, щоб виконати свої квоти та вислати аплікації вчасно, щоб вони дійшли до Головної Канцелярії не пізніше, як 31-го грудня 1984 року.

ГОЛОВНА КАНЦЕЛЯРІЯ УНС

КОЛИШНІЙ ПРЕЗИДЕНТ ЗСА Джиммі Картер гостро критикує президента Роналда Регена за те, як цей останній провалив справу визволення пасажирів захопленого терористами літака, який летів з Кувейту два тижні тому, в якому загинуло два американці. Картер уважає, що його ситуація із закладниками в Теграні чотири роки тому була зовсім інша.

НЕДІЛЬНЕ ВИДАННЯ найбільшого щоденника Ню Йорку „Ню Йорк Таймс" буде коштувати від 6-го січня 1985 року на 25 центів більше, значить 1.25 дол. Це буде перша така підвишка від 1980 року та обов'язуватиме в самому місті і на віддалі 75 миль від нього.

„Листи читачів" повинні бути не довші, як одна сторінка машинопису, друкована через два інтервали. Лист повинен торкатися тем, порушених тільки на сторінках „Свободи". Реагувати слід до десяти днів після опублікування матеріялу. Якщо лист пишеться рукою, то слід писати його чітко і виразно і також з великими відступами поміж рядками. Редакція застерігає за собою право скорочувати листи й виправляти мову, як і скреслювати різкі вислови.

ВСІ УКРАЇНСЬКІ ДІТИ ДО УКРАЇНСЬКИХ ШКІЛ!

Різдвяний концерт учнів школи св. Юра в Ню Йорку

У неділю, 16-го грудня ц. р. о год. 5.30 по полудні в шкільній авдиторії відбувся щорічний різдвяний концерт учнів школи св. Юра (від садочка до 8-ої кляси).

Велика заля була заповнена, бо хто з нас не любить послухати наших дітей і їх гарну й багату програму. Вони приготовляються до концерту майже цілий рік і хочуть, щоб ми побачили й почули їх. Отець парох церкви св. Юра П. Пащак, ЧСВВ, привітав численних гостей, серед яких приємно було бачити голову „Самопомочі" суддю Б. Ластовецького,—теплими і надхненими словами. Зокрема звернувся він з признанням до батьків, які дбають про своїх дітей та посилають їх до української школи, де вони вивчають українську мову, релігію, культуру і наші традиції, бож, як каже українська приповідка, „як Івась не навчився, то Іван не зможе". У чужій школі не навчаться наші діти ходити до української церкви, і не навчаться української молитви.

Колядою „Бог Предвічний" розпочався концерт, що складався із двох частин. У першу частину ввійшли чотири колядки: „Дзвонять дзвони", „Спи, Ісусе, спи", „Розвеселімся всі разом нині", „На небі зірка", яку проспівав Івась Макар, учень 7-ої кляси. Акомпаньювала на фортепіяні Ольга Хомин. Далі слідували деклямації: Тіна Беренда (6 кляса) продеклямувала вірш „Свята ніч" Ярослава Вільшенка; Дзвінка Добрянська (6 кляса)—„Як засяють зірки" Богдана Лепкого; Анна Задубара (8 кляса)—„Різдво" Остапа Грицая. Потім вийшли колядники—три учениці (4-8 кляси); велику звізду тримав Івась Макар. Вони проспівали колядки—„Дар нині пребагатий", „Согласно співайте", „Чудесна зірка днесь сіяє".

Діти садочку під проводом Евгенії Вацик виконали „Привіт з України" і „Сніжинки", акомпаньювала їм на фортепіяні Роксоляна Матрінґа. Сценка була добре продумана і підготована. Публіка нагородила молоденьких артистів заслуженими оплесками.

Під проводом Сестри Юлії, ЧСВВ, учні першої і другої кляс виконали сценки: „Красний сніг, прекрасний", „Хто там на дорозі", „Небесна зірка" й „Свята ніч". Всі ці сценки були старанно підготовані і зворушливо виконані.

В другій частині учні проспівали: „Весела світу новина", „Ангел Божий із небес" „Тиха ніч", „В галицькій землі", „Прийдіть всі вірні", „Ой, хто, хто Миколая любить". Після цього учні 8-ої кляси продеклямували: Мая Бачинська „Різдвяна ніч" М. Мятки; Христя Пенджала–„На Різдво" Р. Купчинського; Христя Ярош—„У Різдвяну ніч" Б. Лепкого, а Магда Гойдиш—„У Різдвяну ніч" Р. Завадовича.

Приготування програми відбувалося під доглядом директорки школи Сестри Гаврiїли, ЧСВВ; музичним оформленням займався Іван Хомин, фортепіяновий супровід—Ольга Хомин. Заповідачами були Ліда Ґной (7 кляса), Ліза Кобилецька (6 кляса); за світла відповідав Тарас Гірняк.

Різдвяний концерт учнів школи св. Юра зробив на публіку приємне враження; діти були здисципліновані, деклямували й говорили чистою українською мовою; багато з них, до речі, навчаються також у студії Мистецького Слова Лідії Крушельницької.

Ольга Сонeвицька

Слова...

(Закінгення зі стор. 2)

нок плугатаря з плугом. Хор сказав:

Скільки втоми і скільки
болю?
Скільки орало тут
поколінь?
І кожне лишало на цьому
полі
Свою згорьовану тінь.

Було солдатське кладовище з рисунком пам'ятника з ґраніту кровоточивого закам'янілого болю, в якого з рани кров іти не перестане, аж поки буде зброя на землі.

І ще ряд зустрічей реалістичних і фантастичних, як от з Вічною Матір'ю, з Самотою — всіх їх мандрівник брав у своє велике серце. Нарешті страшна зустріч з втіленням горя — Василіском (Ліда Залуцька), навколо якого плазують чудні істоти:

А ми — напівлюди,
Живем, не тужим,
Василіскові служим.
Очей, правда,
не піднімаєм,
Зате харчів донесхочу
маєм.

А навкруги — пустир,
А довкола — мертве,
холодне, застигле поле.

Сивий попіл розкидано всюди — „Це справжні люди, які з Василіском вступали в двобій і згоряли з сторіччя в сторіччя".

Сивий попіл закликає мандрівника подолати Василіска своїм поглядом, сильним силою доброти. Та Василіск

Напівлюдей собі
на поміч зве,
Вони біжать,
злітаються, мов круки,
На землю валять,
крутять білі руки.
......
Ти в страшному злочині
винен —
Маєш серце велике,
мабуть!

На сцені театру ґрати закривають отвір тунелю. Мандрівник у в'язниці. Тюремник (Юрко Микитин) вносить до камери пійло, заглядає у вічко. Мандрівник промовив до нього:

— Що ж, дивися,
якщо тобі звелено.
А моє життя перемелено,
перемелено, перебито.
Хоч немарно його
прожито.

А тюремник до нього:

Вибрав же, дурню, долю
гірку!
А чи вона тобі до смаку?
Міг би жити, добра
наживати,
вік свій, мов кусень хліба
жувати.

Уже ввижається в'язневі, що гострить смерть об камінь косу, шамкає глухо: „Збирайся, пора".

Раптом над напівживим Мандрівником з'являється Дух, молодий побратим його серця. Він каже:

Я дух твій незламний
Я серця твого молодий
побратим...

А я все такий-же, юний
і ясний,
Яким ти є сама у собі!
А я такий же, палкий,
стривожений.
Блукаю по світу, шукаю
мету.
І я зрозумів, нарешті,
чим можна у серці
заповнити пустоту!

Побратим говорить, що нічого немає вище людського духу, але

Чом до старости
від колиски
Переслідує Горе людину?
.....
Ех ви ж, люди!
Тисячі літ
Підкоряли собі природу,
Є, наприклад, громовідвід.
Чом немає горевідводу?
.....

Треба
Кров'ю серця свого
скріпити
неймовірні, небачені сплави!
Працювати десятки літ,
пересилити слабість
і втому —
І поставити горевідвід
На землі біля кожного
дому.

Дух каже, що візьме мандрівника і понесе до рідного краю, там твої земляки далекі

Здобули вже собі свободу.
Збудували міцний підмурок
для Вселюдського
Горевідводу.
І коли ти у цю будову
покладеш і свою цеглину, —
порожнечі в твоєму серці
не залишиться ні
краплини.

Поеми-казки Ліни Костенко почали своє друге — сценічне — життя в Америці. Оживила їх українська молодь.

Студія Мистецького Слова Лідії Крушельницької, хоч погорілець, працює далі. Пожежа не спалила ентузіязму студійців і їх керівника. Тепер прихильники студії збирають гроші на відновлення декорацій до вистав поем Ліни костенко. „Казка про Мару" і „Мандрівки серця" ще раз будуть поставлені в Ню Йорку, а потім в інших містах Північної Америки. Хоч ескізи декорацій Марії Шуст теж згоріли, але є надія, що вона їх відновить з пам'яті.

У моїй статті я навела кілька уривків з поем Ліни Костенко, але тим, хто збиратиметься побачити вистави, краще б перечитати повні тексти цих поем перед тим, як іти до театру. Багато-хто перечитує драми Шекспіра перед тим як побачити їх на сцені.

В Ню Йорку...

(Закінгення зі стор. 1)

журналу багато знімок, есеї поезії і навіть статті на тему психології. Як підкреслюють видавці журналу, він має мати характер вільної преси, якої в Польщі тепер немає.

Видавці, не маючи ще багато прибутку з журналу, наразі платять за статті шерами видавництва, а в дальшому будуть старатися придбати оголошення і шукати багатих спонзорів.